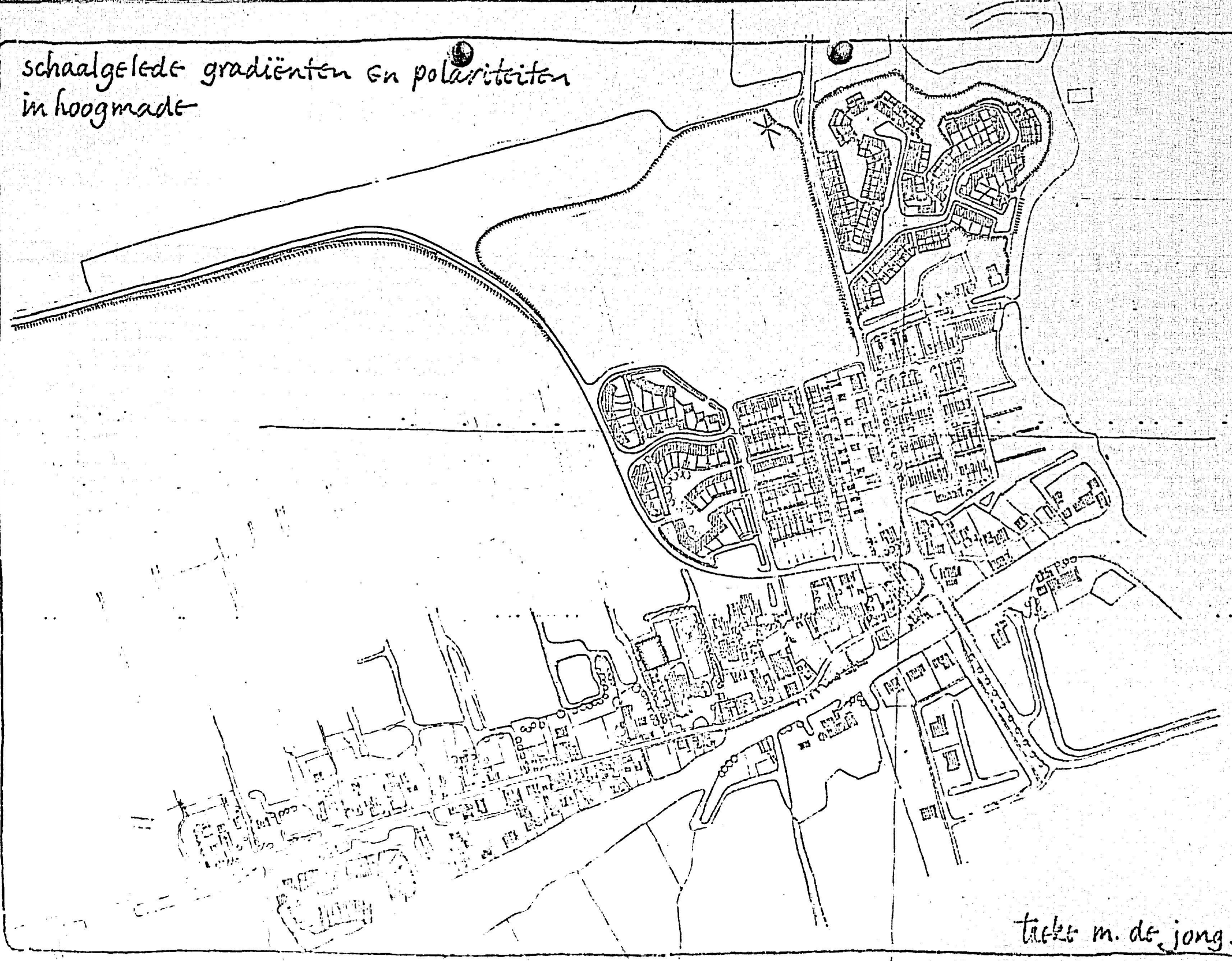

schaalgelede gradienten en polariteiten
in hoogmate

teek. m. de jong.

Hoogmade

01/1.03 UITBREIDING VAN HET WOKEN IN HET DORP HOOGMADE, BINNEN DE RANDSTAD HOLLAND

01 bij de aanvaarding van een ontwerp-opdracht-oefening S7 in het atelier pennink stond mij voor ogen, zonder veel maatschappelijk engagement twee belangrijke elementen in het ontwerpproces te toetsen:

- de begrippen gradiënt en polariteit tegen de achtergrond van de relatietheorie van van Leeuwen;
 - een systematische schaalgeleding van analyse en ontwerp.
- de opdracht ging vergezeld van de volgende inleiding:

02 "Het dorp Hoogmade ligt in een nog altijd karakteristiek Zuidhollands polderlandschap op ongeveer 6km ten oosten van Leiden. Vanuit Leiden (station) is het met de bus bereikbaar en met de auto, o.a. door op rijksweg 4 (E10) richting Amsterdam even voorbij Leiderdorp rechtsaf te slaan. Als typisch langgerekt dijkdorp ligt Hoogmade hoofdzakelijk langs één zijde van het boezemwater de Does, dat via de kromme Does in verbinding staat met het in landschappelijk en natuurwetenschappelijk opzicht belangrijke, en voor de waterrecreatie aantrekkelijke gebied van Wijde Aa en Brasemermeer.

Bestuurlijk hoort Hoogmade tot de gemeente Woubrugge. Naar de plaats van die naam, over de provinciale weg (secundaire weg nr. 6) op 4,5km ten oosten van Hoogmade, moet men gaan voor alles wat te maken heeft met bestuur of bevolkingsregistratie.

03 In planologisch opzicht worden de sociale, culturele, economische en ruimtelijke mogelijkheden van het dorp bepaald door het beginsel van de z.g. gebundelde deconcentratie (vgl. 2e nota over de ruimtelijke ordening en Forum XXI). In dit beginsel, dat zowel door de landelijke als de provinciale overheid wordt voorgestaan, wordt ervan uitgegaan dat naast de grottestadsconcentratie, het open landschap, met daarin mogelijk verspreide dorpen en kleine steden, zoveel mogelijk intact dient te blijven. In het onlangs door het provinciaal bestuur gepubliceerde ontwerp streekplan Plassengebied wordt hierop met de volgende doelstellingen aangesloten:

1. Het in stand houden en scheppen van niet stedelijke milieus met een hoge mate van differentiatie overeenkomstig de natuurlijke mogelijkheden van het gebied (hoofddoelstelling).
2. a. Het waarborgen, verbeteren en verrijken van de kwaliteit van de biosfeer.
b. Het bieden van ruimte voor verschillende vormen van recreatie in de open lucht.
c. Het scheppen van gunstige omstandigheden voor een moderne agrarische bedrijfsvoering, eventueel nadat reconstructie in gebieden van voldoende omvang heeft plaats gehad. (subdoelstellingen).

1.04/1.07

paragraaf één

inleiding

Takkt m. dt. jong 7303/7312

04 In verband hiermee is aan Hoogmade, dat als onderdeel van een open landschap, het z.g. groene hart van Holland, kan worden beschouwd, slechts een beperkte, op stabilisering en afronding gerichte groei toegestaan. In de praktijk komt dit neer op een groei, overeenkomend met 200 woningen tot 1980, hetgeen overigens vrijwel een verdubbeling van het huidige woningbestand betekent.

05 Naast een woonfunctie heeft Hoogmade ook een verzorgende functie. Het ontwerp streekplan zegt hierover dat het gewenst is om de overgangszones tussen het veenweidegebied en de droogmakerijen, te weten de zone Hoogmade-Leimuiden in aantrekkelijkheid te laten winnen door het onderbrengen van verblijfsrecreatie. Het ontwikkelen van een centrum voor de verblijfsrecreatie te Hoogmade wordt daarom gewenst geacht. In verband met deze recreatieve ontwikkeling lijkt een wat omvangrijker winkelapparaat dan in overeenstemming zou zijn met het inwoneraantal verantwoord.

06 Deze geleidelijke veranderingen in de functies van Hoogmade gaan gepaard met verschuivingen in de bevolkingsaanstelling. Was in het eerste deel van deze eeuw de voetsel no: het belangrijkste middel van bestaan, thans is de rol van die agrarische bedrijfstak, wat betreft de activiteiten van de bevolking tot minder dan 1/3 gedaald. Deze ontwikkeling gaat gepaard met een toenemend foronisme (inwoners buiten Hoogmade werkzaam) en met een toenemende, zij het nog seizoensgebonden druk vanuit de recreatieve sektor."

07 onderhavige studie wil op verschillende schalen polariteiten en gradiënten aanwijzen en in een plan op deze bestaande differentiaties voortborduren.

- 01 een fout die in de ruimtelijke vormgeving aanhoudend gemaakt wordt en die wij niet mogen maken omdat hij de kern van het ontworpen raakt, is de transpositie van begrippen en verworvenheden van de ene schaal naar de andere: streekplannen deelt men in als huis-kamers, begrippen zoals "dichtheid" en "woningdifferentiatie" die pas hun betekenis krijgen wanneer men bijbehorende schaal noemt, worden door de schalen heen gebruikt en stichten gronzeloze verwarring.
- 02 anderszijds is de schaalgebondenheid van begrippen zoals wonen, werken, recreëren en verplaatsen aan een gebied met een straal van 3 tot 10 km geheel ten onrechte. immers, ook binnen een woning (straal ca 10m) of zelfs binnen een vertrek vindt men scheiding van deze functies in de vorm van verblijfs-, gebruiks-, en verkeersruimten terug. tussen deze extremen ligt een reeks van schalen waarin beurtelings wonen, werken, recreëren en verplaatsen van elkaar gescheiden of juist met elkaar in contact gebracht worden. niet de indeling zelf, maar de schaal waarin zij werd toegepast heeft rampzalige gevolgen gehad voor het menselijk milieu. een stad waarin ruimten voor wonen, werken, recreëren en verkeer binnen een straal van 300m worden gescheiden, is een totaal andere stad dan één waarin binnen een straal van 10km deze functies gescheiden zijn.
- 03 om deze fouten te voorkomen heb ik een semi-logaritmische reeks van tien planningschalen opgesteld die alle hun eigen benadering behoeven. de schalen benoem ik naar de straal van een cirkel die ik als begrenzing van het plangebied trek. informatiethooretisch is de cirkel de meest "lege" en neutrale begrenzing van een gebied, dat wil zeggen, de begrenzingvorm waarin de minste informatie ligt opgeslagen (middelpunt en straal) en van waaruit derhalve voor de ontwerper de minste suggesties uitgaan.

- 04 aan de schalenreeks ligt de eis ten grondslag, dat de schaalovergangen telkens van eenzelfde orde van grootte zijn. dit is bijvoorbeeld niet het geval

bij de reeks:	1: 10 000) 4 x	
	1: 2 500		
	1: 1 000) 2 x
	1: 200) 5 x
	1: 100) 2 x

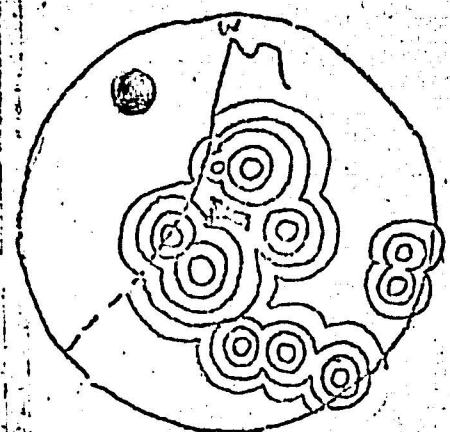
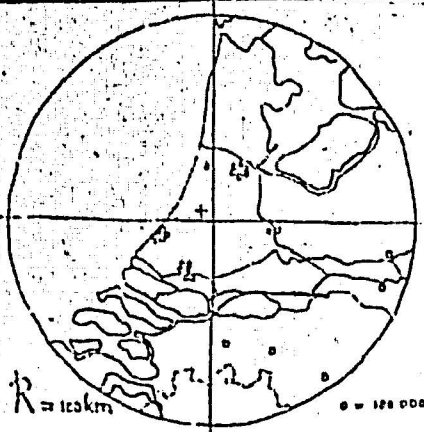
deze reeks is dan ook slechts om tekentechnische redenen gekozen en heeft een zeer slechte realiteitswaarde omdat het variëren van een papierformaat het noemen van een schaal tot een nietszeggende bezigheid maakt.

door toepassing van cirkels van uiteenlopende grootte en op een groot aantal stedelijke en niet-stedelijke gebieden alsmede door overwegingen van praktische aard en aansluitend op de schalenreeks van Doxiadis, besloot ik tot de volgende reeks:

R=	10	km
R=	3	km
R=	1	km
R=	300	m
R=	100	m
R=	30	m
R=	10	m
R=	3	m

- 05 door deze consequente opéénvolging is mij in vorige oefeningen gebleken dat conclusies voor een zeker schaalgebied, mits geformuleerd in een bepaalde terminologie, terug kunnen keren op andere schalen, zij het niet in aangrenzende. zo liet het zich in bepaalde situaties aanzien dat voor de plaatsbepaling van bepaalde functies binnen de stralen van 3km, 300m en 30m overwegend vestigingsfactoren gewicht in de schaal legden, terwijl voor de overwegingen binnen de stralen van 1km, 100m, 10m overwegend verkeersfactoren zich lieten gelden. hoewel deze vermoedens zeer gestyleerd zijn en beelst niet verder gaan dan vermoedens, moet men rekening houden met de mogelijkheid dat onderzoek soortgelijke regelmatigheden aan het daglicht brengt. daarom heb ik dit verschijnsel al een naam gegeven: "schaalritmo".
- 06 de hypothese van het schaalritmo maakt ons attent op zeer bijzondere moeilijkheden in de communicatie tussen mensen die op verschillende schalen denken: zij kunnen het ondanks schaalverschil in hun denkwereld bedrieglijk goed met elkaar eens zijn, maar onontworbare communicatiestoornissen zijn evengoed denkbaar. als voorbeeld van zo'n communicatiestoornis de volgende uitspraak:
 "de parlementaire democratie in onze maatschappij voldoet niet meer, DUS is voor onze afdeling bouwkunde de parlementaire democratie niet de geëigende bestuursvorm." (9 mei 1969)
 de schaal van de conclusie (ca 2 500 mensen) is een factor 5 000 kleiner dan de schaal van de constatering (ca 13 000 000 000 mensen). deze conclusie is daarom op zijn minst voorbarig.

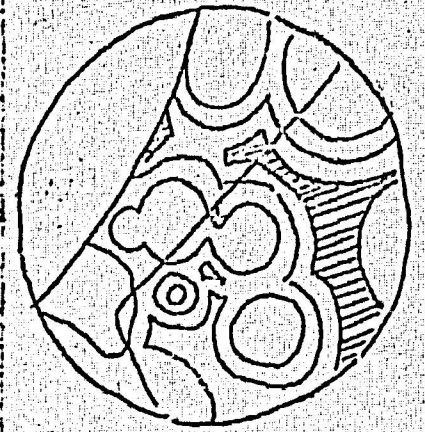
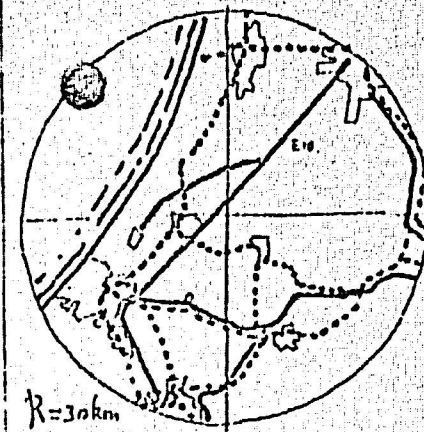
100 km

3.01/3.03 ... paragraaf drie nationale oecologie

- 01 hoogmade ligt even buiten het centrum van de randstad en staat zonder overhooldsbemoediging aan enorme druk bloot. de nationale beslissing of het "groene hart" open moet blijven of niet is daarom van groot belang voor de ontwikkeling van Hoogmade.
- 02 wanneer men rondom de grote bevolkingsconcentra met meer dan 100 000 inwoners globale isodijnen trekt, blijft ten noordoosten van hoogmade een betrekkelijk geïsoleerd gebied over dat op deze schaal beschouwd het meest aanspraak kan maken op de titel "het groene hart".
- 03 ten opzichte van de andere grote rustige gebieden rondom de randstad (zoeland, noord-holland, veluwe-hoevelrug-betuwe), is dit gebied uniek door zijn centrale ligging tussen de vier grote steden amsterdam, den haag, utrecht en rotterdam, en verdient zo veel mogelijk door auto's met rust gelaten te worden.

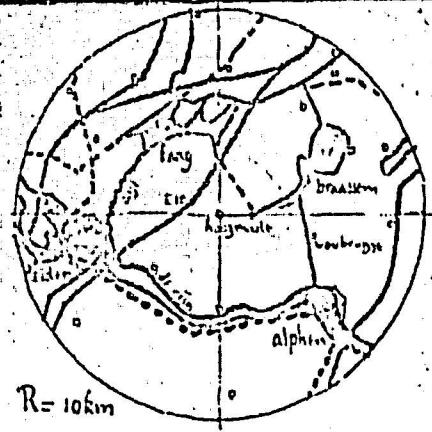
100 km

4.01/4.03/4.04 ... paragraaf vier provinciale oecologie

- 01 in een straal van 30 km valt op dat de maaswijdte van rijkswegen en spoorlijnen in het zuiden van de centrale open ruimte ca 10 km is, waar zij in het noorden ca 25 km bedraagt. hieruit volgt dat in het zuidelijk gedeelte door zijn intensieve ontaluiting geen "groen hart" kan openblijven, hetgeen door de groei van zoetermeer wordt geaccentueerd. wij zijn geneigd te spreken van een "gobrek aan isolatie", omdat de mate van isolatie samenhangt met de dynamiek van een gebied en daardoor met zijn kwaliteit.
- 02 hoogmade ligt als het ware in de hoek van een rustig agrarisch gebied dat zich naar het oosten uitstrekt. wanneer men rondom leiden, alphen en gouda globale isodijnen trekt, dan valt in het noorden en oosten een gebied buiten de stedelijke invloedsferen (vooral viaaol). de noordelijke uitloper (knag en braassen) wordt echter door de E10 doorsneden.
- 03 op dit niveau (provinciaal) zou moeten worden beaalist over het aantal woningen dat in hoogmade gebouwd mag worden. hier zouden de belangen van de stad en het platteland, de recreatieve mogelijkheden van grote schaal en stedelijke overbevolking tegen elkaar moeten worden afgewogen. we nemen aan dat hoogmade maximaal met 200 woningen moet worden uitgebreid.

10 km

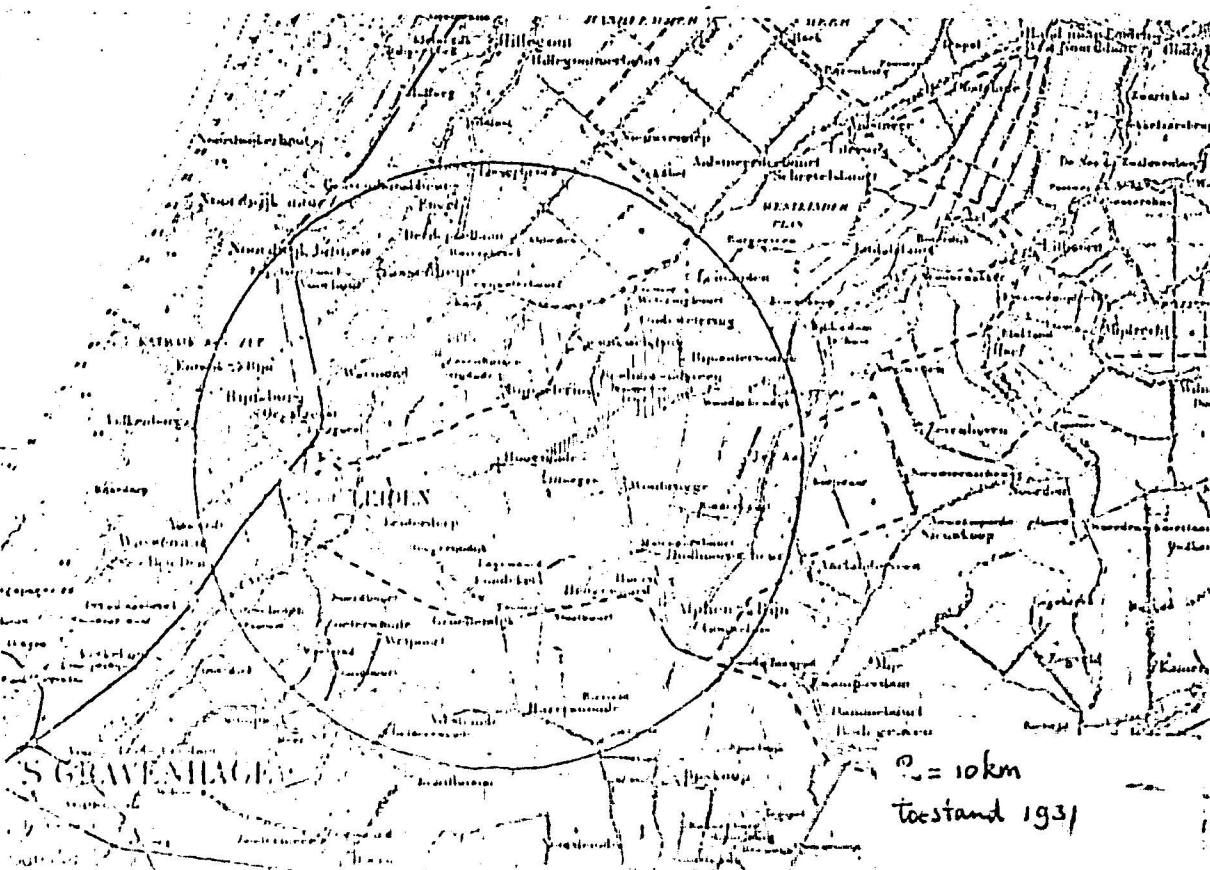

R = 10 km

5.01/5.02 paragraaf vijf regionale ecologie

01 de recreatieve waarde van hoogmooer is op deze schaal goed af te lezen: in het noordoosten ligt het brassmeermooer als recreatief element van formaat, in het zuiden ligt een rustig gebied dat door de oude rijn begrensd wordt en zijn rust ontleent aan een matige ontaluiting. in het noorden en westen is het natuurlijk isolement van hoogmooer en omliggende gebieden doorbroken door de rijksweg E10.

02 van nature is hoogmooer omringd door een aantal waterbarrières:

R = 10 km
toestand 1931

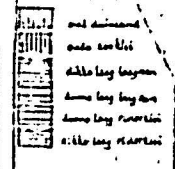
10 km

5.03/5.04 paragraaf vijf regionale ecologie

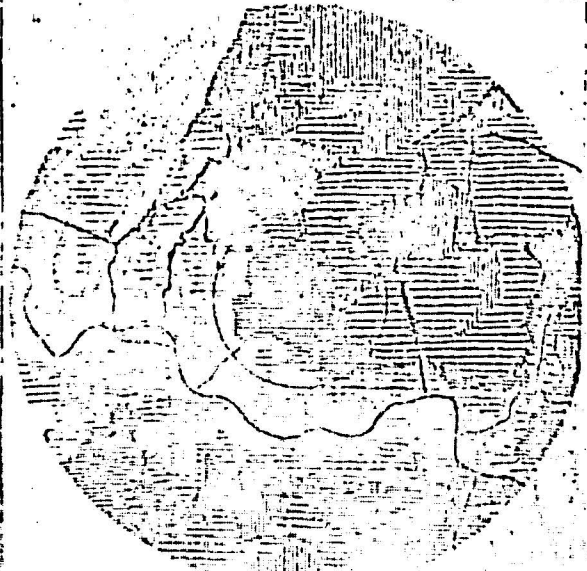
in het zuiden de oude rijn, in het westen de zijl, in het noorden de kager plassen. deze wateren vormen ruim een halve cirkel met een straal van ca 4,5 km.

03 het gebied dat door de oude rijn wordt begrensd, heeft botanisch-ecologische potenties: hier gaan de kalkrijke ouderijkleigronden over in de kalkarme, zuurdere veengronden waarvan hoogmooer (denk aan meadow, woude) het centrum is. van de potenties van deze gradiënt kan men een indruk krijgen vanaf een rijkengrooid fietspad dat hierlangs loopt.

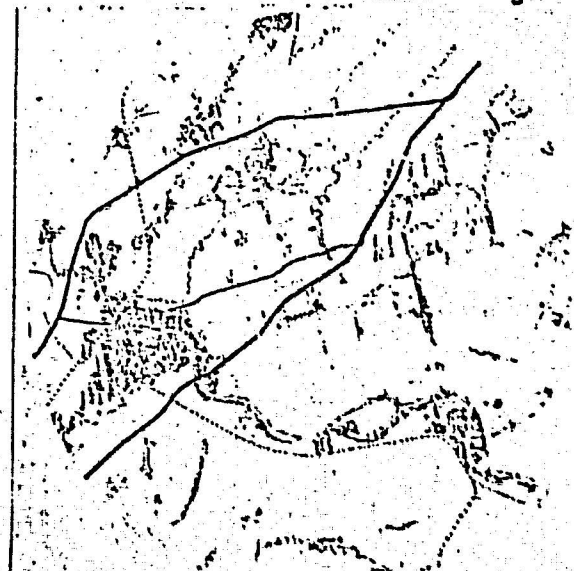
04 doelstellingen op deze schaal zijn: de ontaluiting van deze gebieden voor auto's tegen te gaan door de recreatiegangers die vanaf de E10 het gebied via hoogmooer betreden, roeda bij de rijksweg op te vangen en te doen overstappen op minder agressieve vervoermiddelen zoals zeilbootjes en fietsen.

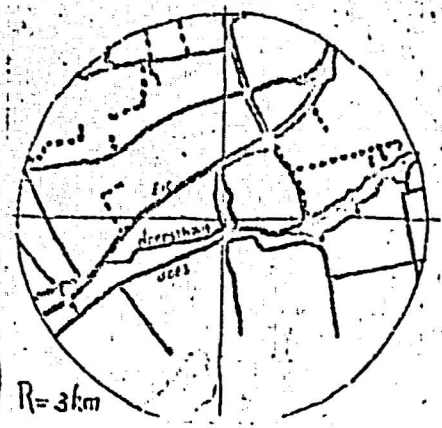
grondsoorten

bebouwing

3 km

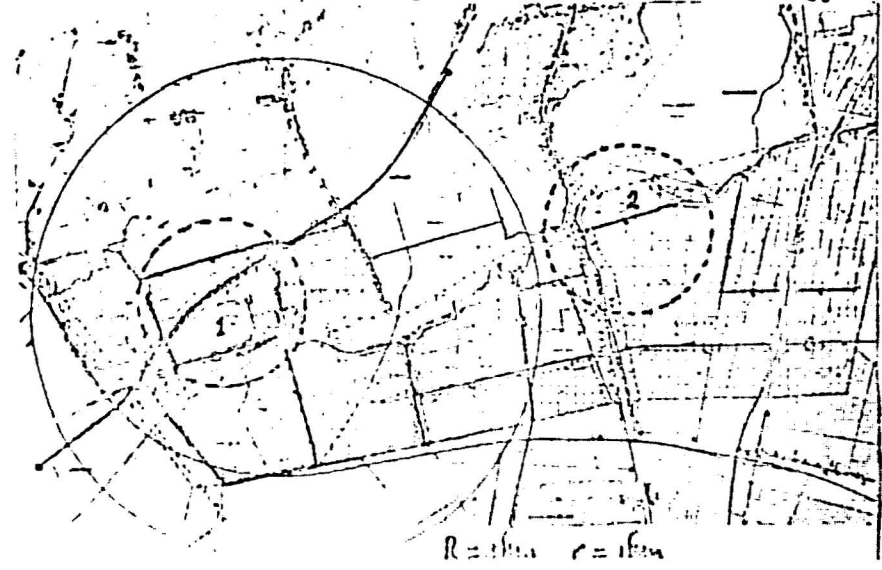

R=3km

6.01 paragraaf zes gemeentelijke oecologie

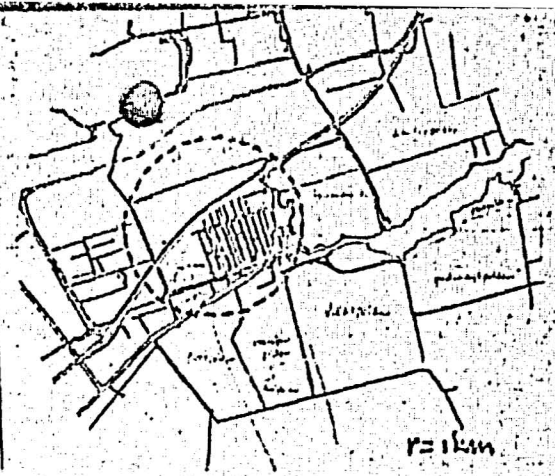
01 in een straal van drie kilometer is de zuid-noord polariteit van het gebied rondom hoogmade bijzonder duidelijk: in het noorden ligt de rijksweg E10, in het zuiden een onontsloten agrarisch gebied met oecologische potenties. deze rust-onrustpolariteit, ingebracht door de noordwaartse ontsluitingen van hoogmade, zou een voornamelijk kwaliteit van het dorp in zijn omgeving kunnen zijn. de rijksweg zou zelfs een positieve functie in de gebiedsdifferentiatie kunnen hebben wanneer men daartegenover een uitgestrekt, rustig natuurgebied stelt. de secundaire weg die in het bestemmingsplan ten zuiden van hoogmade staat getekend moet dan ook ten eerste worden afgekeurd, ofschoon de ontsluiting van het gebied ten oosten van hoogmade dan problematisch blijft. de overbelaste dorpsstraat is thans nog de enige ontsluiting.

bestemmingsplan buitengebied gem. woubrugge

R=3km

3 km

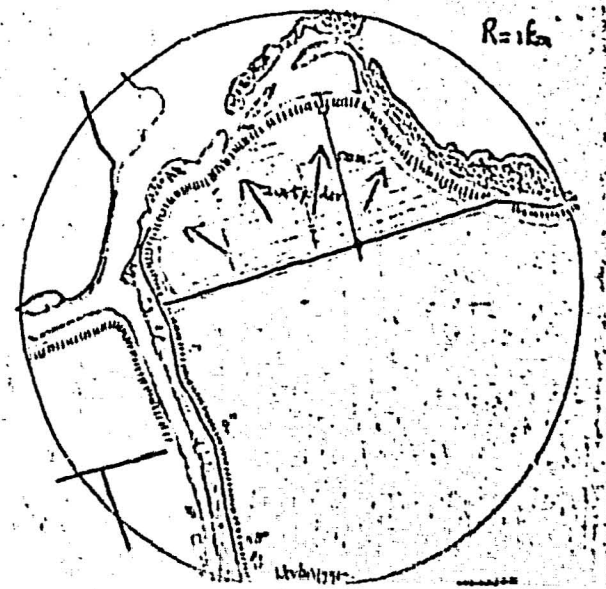
R=1km

6.02/6.03 paragraaf zes gemeentelijke oecologie

02 hoegmade was een dijkdorp langs de doos, vanaf de dijk kook men kunnen de boerderijen door naar de hoogmade polder (1) die thans doorsneden is door de E10. als gevolg hiervan zijn de waardovolle doorkijkjes die karakteristiek zijn voor elk dijkdorp ernstig verstoord door rijdende auto's op de achtergrond. het dorp was (on is) georiënteerd op de bedrijvheid van de doos en de dijk, er was een rust-onrustpolariteit vanaf het land naar de dorpsontsluiting (dijk en doos), van noord naar zuid, diametraal tegengesteld aan de onder 01 genoemde polariteit van het grotere gebied (R=3km).

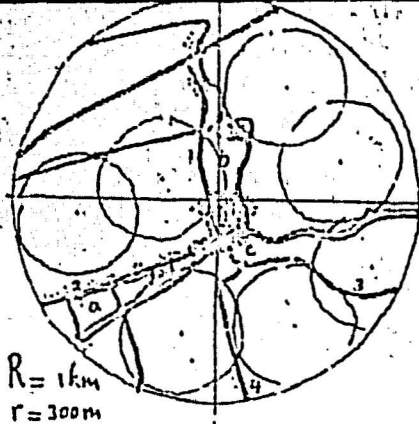
03 wij stellen ons ten doel de polariteit genoemd onder 01 (pol3km) te versterken en de polariteit onder 02 (pol1km) niettemin te herstellen, al was het door een groot kunstwerk. de inspiratie hiertoe ontlenen wij aan een polder bij woubrugge, de zwetpolder (2) die door zijn "opgetilde horizon", een dijk met een straal van ca 500m, een wijds uitzicht geeft dan de landerijen die daartegenover op het 5km verderopgelegene alphen en zijn flats uitkijkt.

voor analogie van de enige kilometers verdere gelegen zwetpolder. de ontsluitende dijk met een straal van ca 500m geeft een "opgetilde" horizon met warm uitzicht vóór de landerijen.

R=1km

1000m

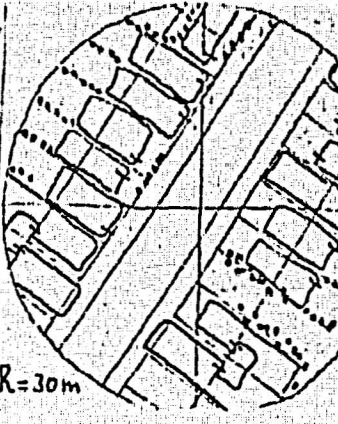
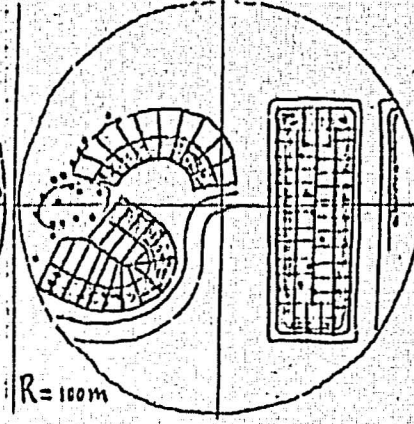
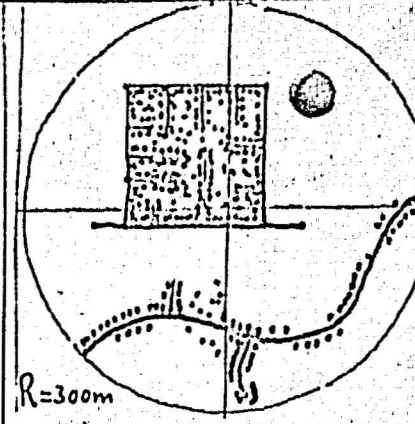

5ha $\frac{5ha \times 40^{woning}/ha}{200 \text{ woningen}}$

7.01/7.02 paragraaf zeven plaatselijke oecologie

01 de situering, de bestaande en gewenste spreiding en concentratie van woningen en dorpsfuncties moet op deze schaal worden bestudeerd. een oppervlak van ruimweg 5ha voor 200 woningen moet op deze schaal ruimte vinden, zodanig dat aan geen van de bestaande polariteiten onrecht wordt aangedaan. een belangrijke maat voor dit gebied is het "klein kwartiertje lopen", ca 800m, dat voor voetgangers een maximum is om de verleiding van andere vervoermiddelen te kunnen weerstaan. het is daarom wenselijk om de woningen niet buiten een straal van 800m rondom het centrum van hoogmade te situeren.

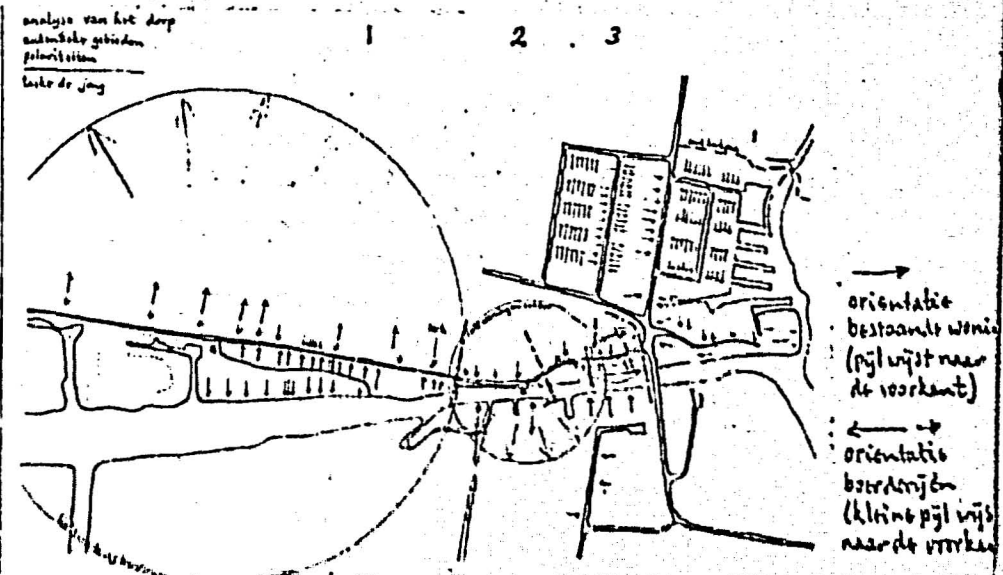
02 het aldus begrensde gebied is inwendig ontsloten door vier wegen (1-4) (globaal noord-, west-, oost- en zuidwaards) waarvan er drie parallel aan waterwegen lopen (noord, west, oost). tussen wegen en waterwegen liggen stroken land (a, b en c) die ik om hun duidelijke rust-onrustpolariteit (pol300m) "margen" noem. deze polariteit biedt mogelijkheden tot oecologische differentiatie van de woonbuurt (van wonen aan het water tot wonen aan de weg).

8.01/8.02 paragraaf acht buurt, straat, woning

01 in het plan staat variatie van woonplaats binnen de grenzen van de dorpsidentiteit (zie 02) centraal, terwille van de identiteit van de woning. in een straal van 1000m wordt deze variatie bereikt door verschil in situering, bij 300m door verschil in confrontatie met de landelijke omgeving en verschil in afstand tot de dorpsontsluitingswegen, in een straal van 100m moeten verschillen in huurwaarde en woninggrootte de gewenste differentiatie tot stand brengen. in een straal van 30m zullen wij stroven naar variatie in de gevelwanden.

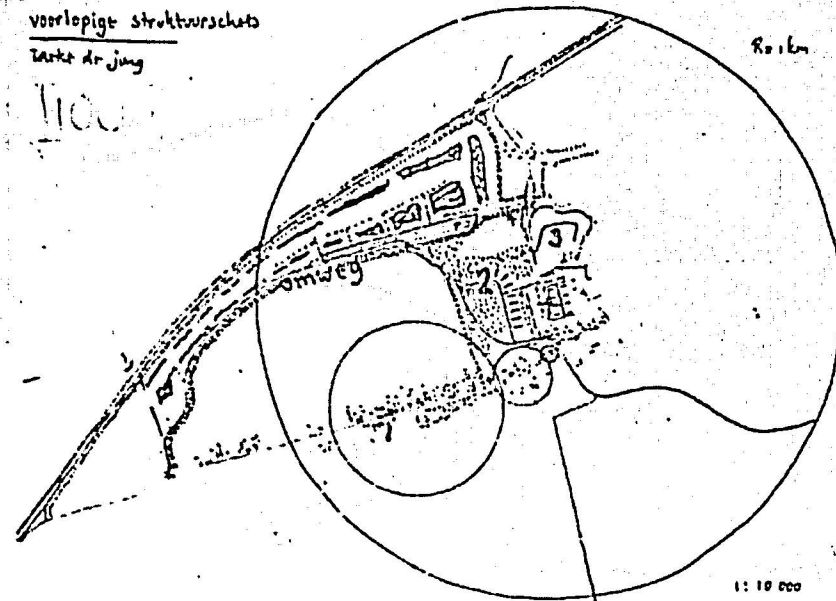
02 de dorpsweg valt uitdén in drie authentieke trajekton met een eigen schaal: 1-(r=300m) links van de weg boerderijen met doorkijkjes op de hoogmade polder, rechts tussen weg en water twee rijen woningen, deels slechts door een grindpad ontsloten; 2-(r=100m) doekade met winkels, café, dorpsploin, school en een wijd uitsicht naar rechts tussen de boerderijen aan de overkant van de doek dóór; 3-(r=30m) een smal straatje vóór het kruispunt met huizen die eertijds klaarblijkelijk aan de notabalen hebben toebehoord.

voorlopige structuurschets

Markt de Jang

1100

1.00/g.09 Plan 1000m

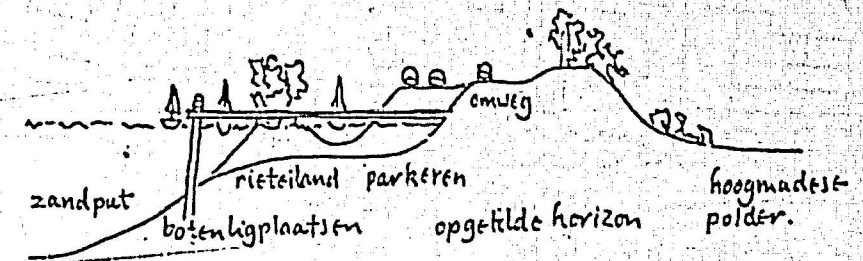
00 de doelstellingen die in bovenstaande structuurschets tot uitdrukking zijn gebracht, zijn in volgorde van de schaal waarop zij van toepassing zijn:

- 01 - uitbreiding van het watergebied ten behoeve van de waterrecreatie;
- 02 - opvang van auto's bij de rijksweg, parkeerterreinen en botenligplaatsen bij de E10 (zie 5.04);
- 03 - sandvoorziening voor de hoogmadese woningbouw en andere kunstwerken uit dichtbijgelegen sandputten;
- 04 - onrust-rustpolariteit tussen E10 en doos, tussen weg en water tot een kwalitatief contrast uitbouwen (pol3km, zie 6.01);
- 05 - visuele uitloop van de hoogmadese polder herstellen terwille van de polariteit van het oude dorp (pol1km, zie 6.02);
- 06 - het schoppen van een contrastrijke situering voor ca 200 nieuwe woningen (pol300m, zie 7.02), vooral voor de afsluiting van de zeer onbevredigende bestaande beëindiging van de hoogmadese nieuwbouw (gebied aangegeven met "2");
- 07 - een omleiding van het verkeer zoveel mogelijk buiten de bestaande en te ontwerpen woongebieden;
- 08 - het opheffen van de situatie van overbelasting van de hoogmadese dorpsstraat (zie 6.01);
- 09 - het ontwikkelen van een parkachtig gebied ter wille van de hoogmadese bevolking en derhalve daartoe geschikte (drogere) grond (gebied "2").

g.10 / g.12

Plan 1000m

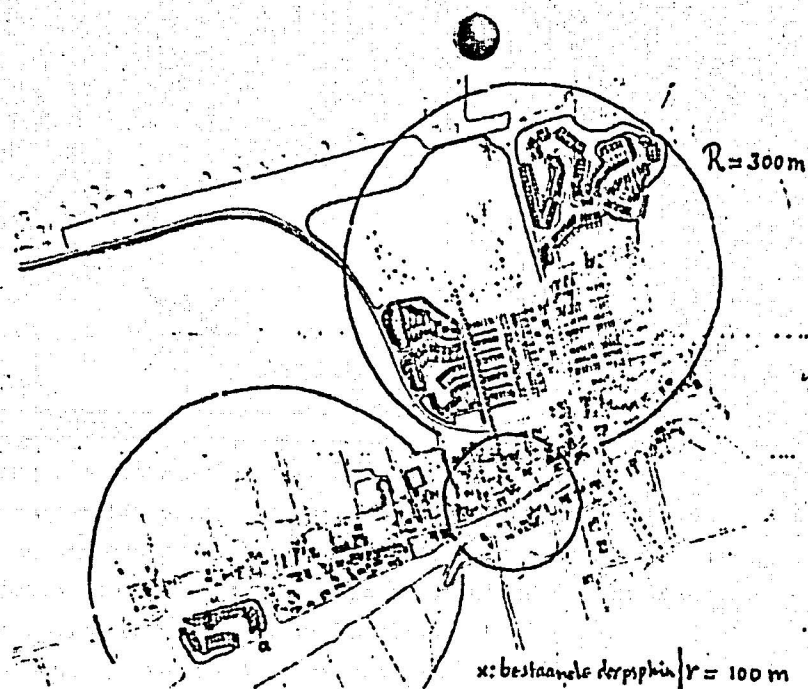
10 deze doelstellingen zijn verwezenlijkt door de aanleg van een grensrijk recreatiewater langs de E10 met veel rieteilanden en aanlegplaatsen, aan de zuidkant beschermd door een nieuw aan te leggen dijk die de horizon van hoogmade optilt terwille van pol1km (zie 6.03). deze dijk moet worden terugbetaald uit de pacht van aanliggende recreatieve voorzieningen.

11 op deze dijk ligt een weg (de "omweg"), door beplanting aan het hoogmadese oog onttrokken, ter ontlasting van de dorpsstraat. deze weg volgt de dijk niet tot het einde, maar slaat vóór de noordelijke uitbreidingen van hoogmade rechtsaf om zo min mogelijk het wonen te belasten.

12 door dit tracé wordt in gebied 2 een andere waterhuishouding mogelijk dan in de hoogmadese polder, waardoor hier een parkachtig gebied gesitueerd kan zijn als gesloten alternatief voor het dominante open polderlandschap. bovendien biedt dit tracé een duidelijke scheidslijn tussen oud en nieuw hoogmade.

10.01/10.03 plan 300 m

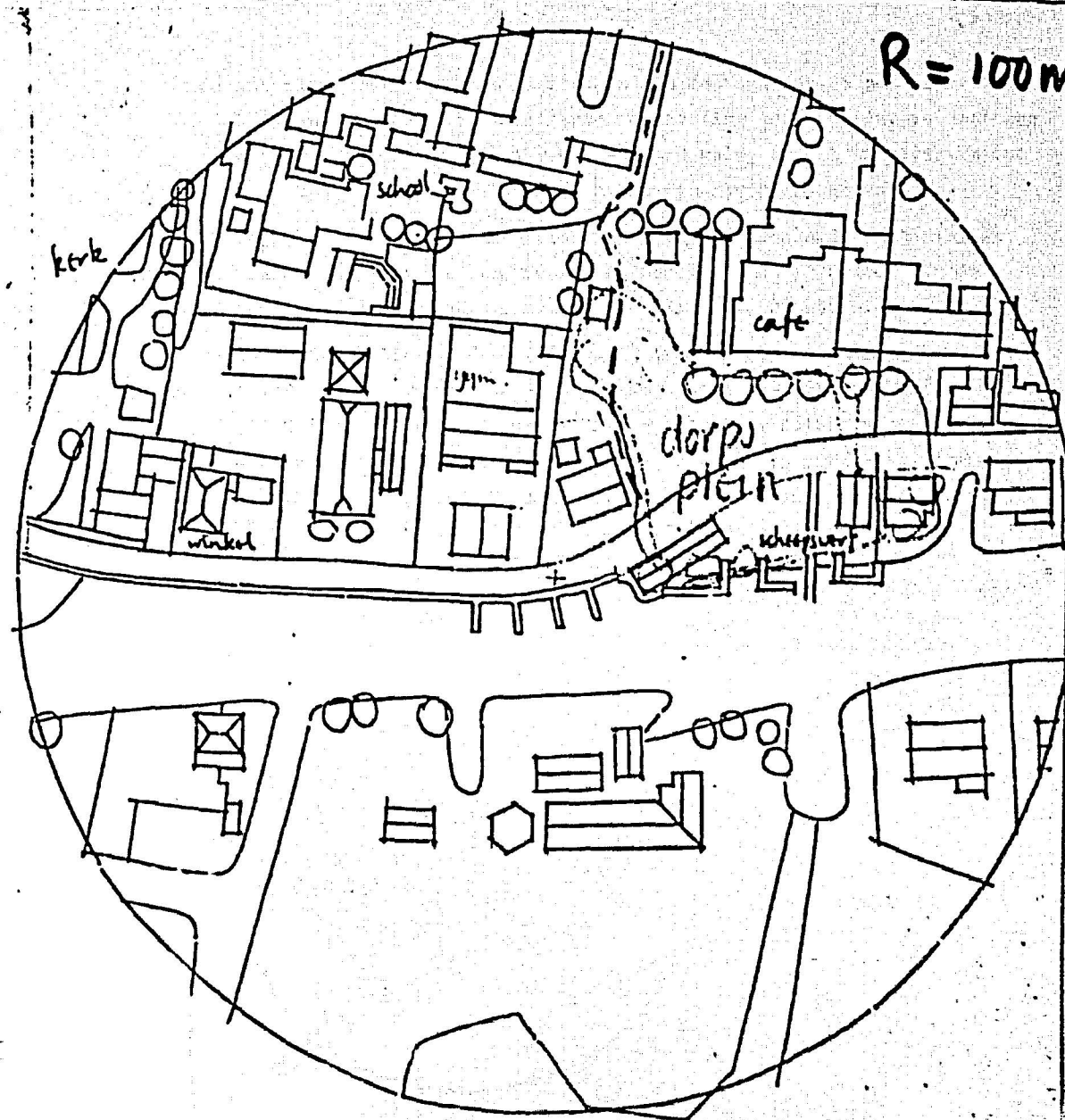
01 in het plan is "nieuw hoogmade" duidelijk onderscheiden van "oud hoogmade", resp als noord- en westvleugel van het dorp. in "oud hoogmade" is echter binnen het oude patroon (zie 8.02) op een schiereiland ook nieuwbouw (31 woningen) aangelegd (a), terwijl midden in "nieuw hoogmade" het oude kerkpad met aanliggende boerderij zoveel mogelijk is bewaard en benadrukt (b).

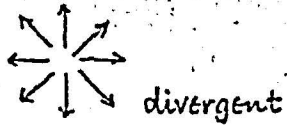
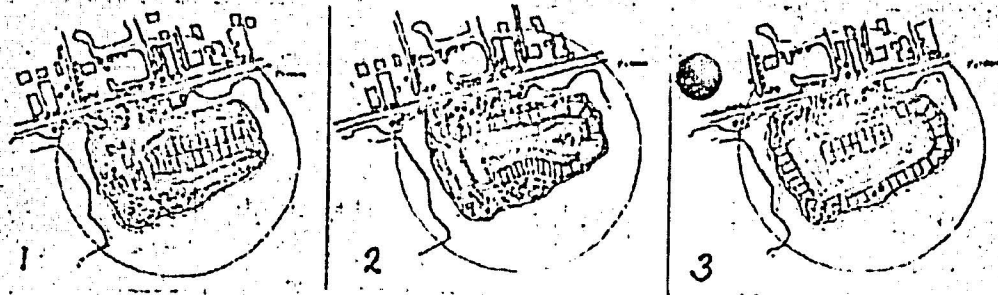
02 de schakel tussen beide vleugels wordt gevormd door de doonkade en omgeving ($r=100m$, zie 8.02), waar reeds een café, school, kerk, winkel, dorpsplein en kade zijn geconcentreerd. een zorgvuldig gedetailleerd wandelpad (stippellijn) moet nieuw hoogmade met het dorpsplein verbinden.

03 mede in verband met dit wandelpad worden enkele veranderingen van het dorpsplein voorgesteld:

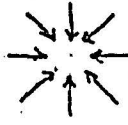
- verplaatsing van de bestaande scheepswerf naar marge o (zie 7.02);
- uitbreiding van het dorpsplein over de dorpsweg heen totaan het water met passende boombeplanting;
- uitbreiding van het dorpsplein in de richting van het nieuwe wandelpad eventueel totaan de school;
- uitbreiding van het winkelapparaat rondom het dorpsplein.

10.03 plan 300m → 100m het dorpscentrum

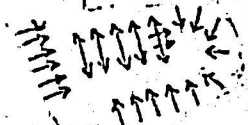

divergent

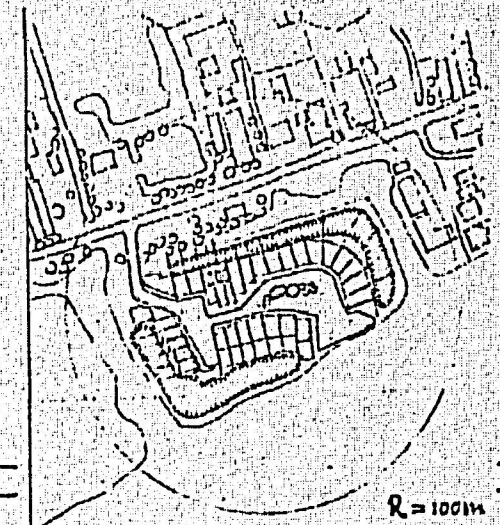
convergent

11.01/11.05 paragraaf Elf plan 100m

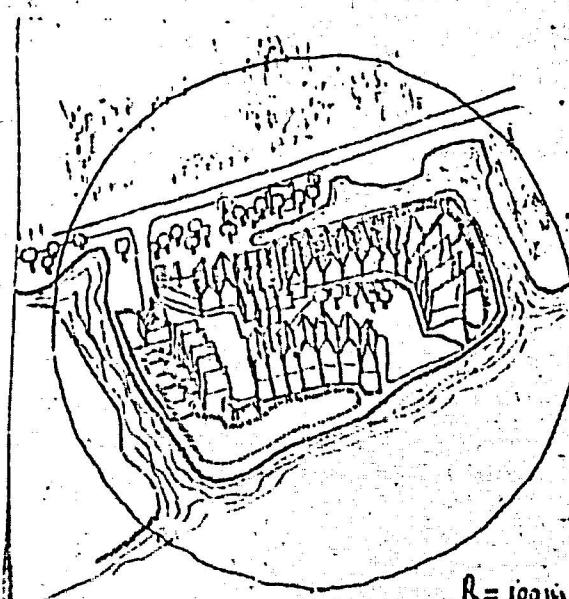
- 01 in de bestudering van uitbreiding 1 (zie '9.00, structuurschets), vallen twee tegengestelde principes van verkaveling te onderscheiden: de bebouwing kan omsloten zijn door de openbare ruimte (divergente oriëntatie, tekening 1) en de openbare ruimte kan omsloten zijn door de bebouwing (convergente oriëntatie, tekening 2). tussen beide vormen zijn vele andere mogelijke denkbaar (tekening 3).
- 02 uitbreiding 1 is gelegen in een koozvormige polder waarvan de bodem lager ligt dan het omringende water. door de kleine afmetingen geeft dit een reliëf aan het landschap dat niet zonder meer verloren mag gaan door opvulling.
- 03 bij divergente verkaveling zal rondom ophoging nodig zijn omdat de bestaande dijk voor de ontsluiting van de woningen te klein is. er ontstaat een kade-achtige, geheel nieuwe structuur, concurrerend met de unieke kade van het dorpscentrum. de woningen worden niet meer direct geconfronteerd met het water, zoals dat bij de convergente verkaveling middels de achtertuinen mogelijk is, zodat het eiland-karakter niet meer zo voelbaar is. de divergente verkaveling vergt méér verharde ruimte dan de convergente.
- 04 wanneer men de ringdijk als barrière interpreteert tegenover de ontsluitende functie van de verbinding met het land en de dorpsstraat, dan bestaat er een onrust-rustgradiënt van de dorpsstraat naar de hoeken van het eiland die het best kan worden uitgebouwd met de convergente verkaveling
- 05 hoewel een ringvorm (tekening 3) het grootste aantal woningen toelaat (ca 40), is hier toch gekozen voor een consequent convergente verkaveling (tekening 2, ca 30 woningen).

11.06/11.08 paragraaf Elf plan 100m

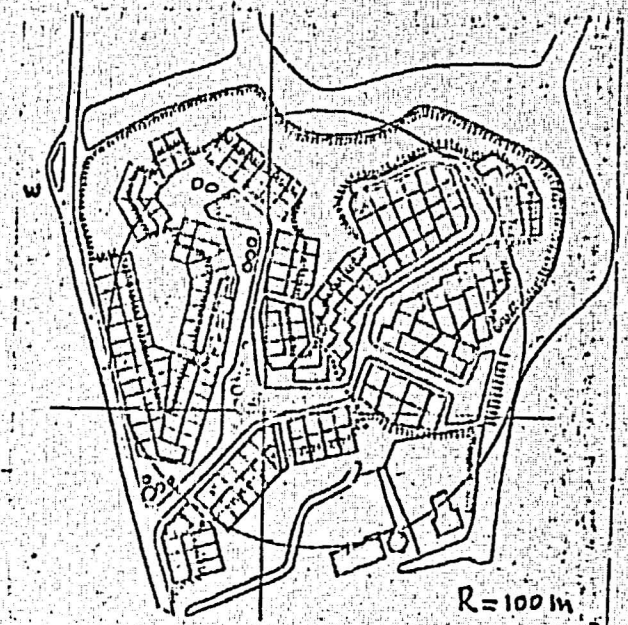
R=100m

- 06 het plan laat enkele lage stukken aan de rand van de polder bestaan, hetgeen slechts bij convergente verkaveling mogelijk is. de woningen zijn binnen het eiland ahw op een terp gelegen, het zandlichaam dat de grond niet verder bouwrijp maakt dan strikt noodzakelijk.
- 07 op de taluds van het zandlichaam zijn grotendeels de achtertuinen van de woningen gesitueerd, om de oecologische potenties van de zand-vochtigheidsgradiënt en de nat-drooggradiënt te benutten.
- 08 de confrontatie met het water valt grotendeels toe aan de achtertuinen van de woningen, op de zuidpunt van het schiereiland is echter een weide opengelaten, hetzij als speelweide, hetzij voor enkele schapen, terwijl stroomopwaarts ook de benutte ruimte op dijkhoogte aan het water grenst in contrast met de omsloten openbare ruimte. bij gebreke behoefte kan hier een steiger worden gebouwd.

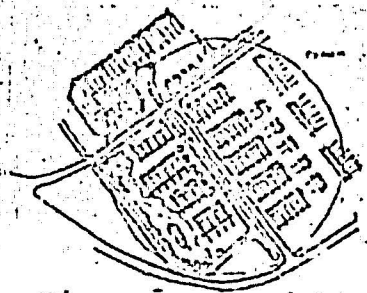

R=100m

12.01/12.04 plan 100m

- 01 ook in uitbreiding 3 (zie 9.00, structuurschets), is gekozen voor een convergente verkaveling met uitsparing van lage stukken aan de randen van de polder. hier zijn de woningen echter niet direct met het water geconfronteerd. de uitsparingen zijn aangegeven en als agrarisch veldgebied toegankelijk voor de boerderij aan de zuidkant van de polder (via stippellijn).
- 02 de onrust-rustgradiënt vanaf de dorpsstraat totaan de polderdijk is in het plan tot een vertakt stelsel uitgebouwd met als meest geïsoleerde plek het noordoostelijk deel van de polder. hier is de structuur een ogenblik divergent, en eindigt met een bolwerkachtige situering van een grote woning (B).
- 03 aan de westzijde komt de bostrate ruimte totaan het water en vormt een kade waar het zand uit de zandputten per schip kan worden aangevoerd en overgeelagen. na de aanleg van het zandlichaam kan deze kade als betonnenplaat worden ingericht. de omsloten, centrale, openbare, bostrate ruimte heeft verder op 7 punten doorkijkjes naar de agrarische omgeving, en op 4 punten niet op een wat meer besloten binnenterrein.
- 04 de buurt bestaat uit 98 woningen waarvan 13 met een bijzondere vorm en ligging (bijv. particuliere bouw). het grootste aangegeven blok ligt aan de oostzijde als barrière tegen de dorpsweg aan en kijkt uit op het dorpspark. de open ruimte aan de noordzijde van het park ter wille van de aldaar geplaatste windmolen (W) zet zich over de weg in een oostelijke richting in het plan voort.

gelijkvormige uitbouw

13.01/13.03

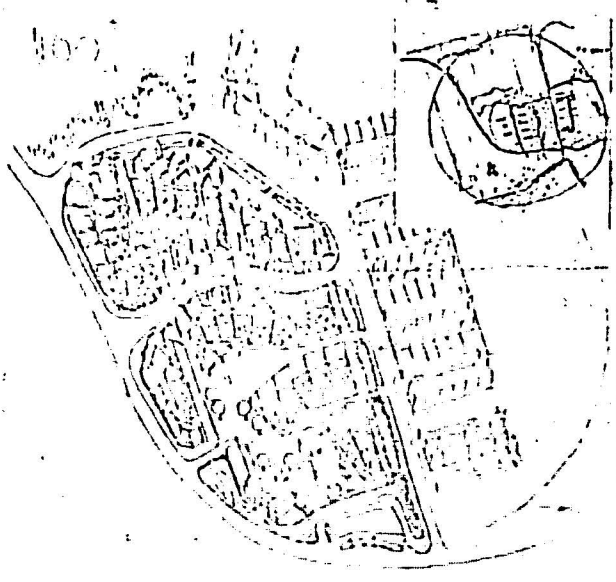
01 de uitbreiding 2 (zie 9.00, structuurschets) moet aansluiting vinden op de bestaande 5 synpolair geordende woonblokken van de hoogmadese nieuwbouw (zie 9.05) en terwille van de ligging van het kerkhof ("K" in de inzet) niet buiten de geplande omweg komen.

aldus is de uitbreiding 2 naar het zuiden begrensd door de nieuwe weg en de oude nieuwbouw, naar het noorden kan het in het dorpspark uitlopen.

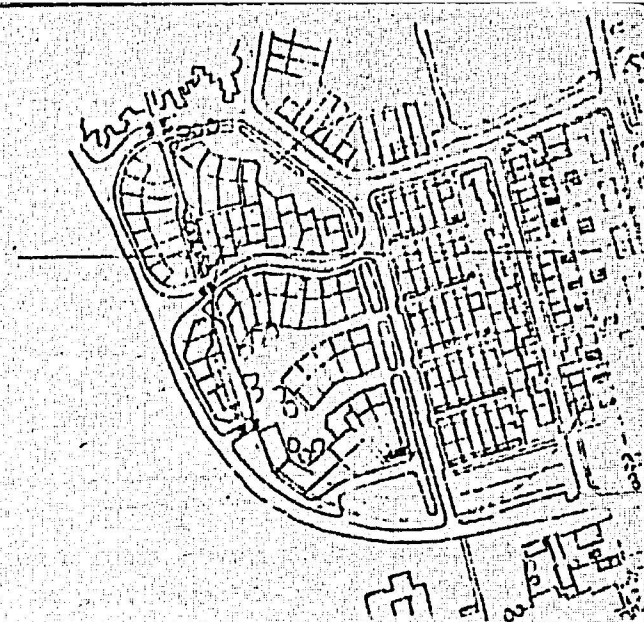
02 bij gelijkvormige uitbouw is de aansluiting op de bestaande nieuwbouw maximaal en de aansluiting op de omweg en de hoogmadese polder minimaal. aanvaardt men een grotere complexiteit (meer woningen met bijzondere vorm en ligging), dan kan een gradiënt verwozenlijkt worden.

03 het plan creëert een scherpe grens van aansluitingsloten grotere woningen aan de kant van de hoogmadese polder. deze barrière wordt versterkt door een bestaande sloot achter deze woningen. drie ontsluitingen penetreren in het achterliggende gebied over een bruggetje dat als

Toenemende complexiteit

13.04/13.06

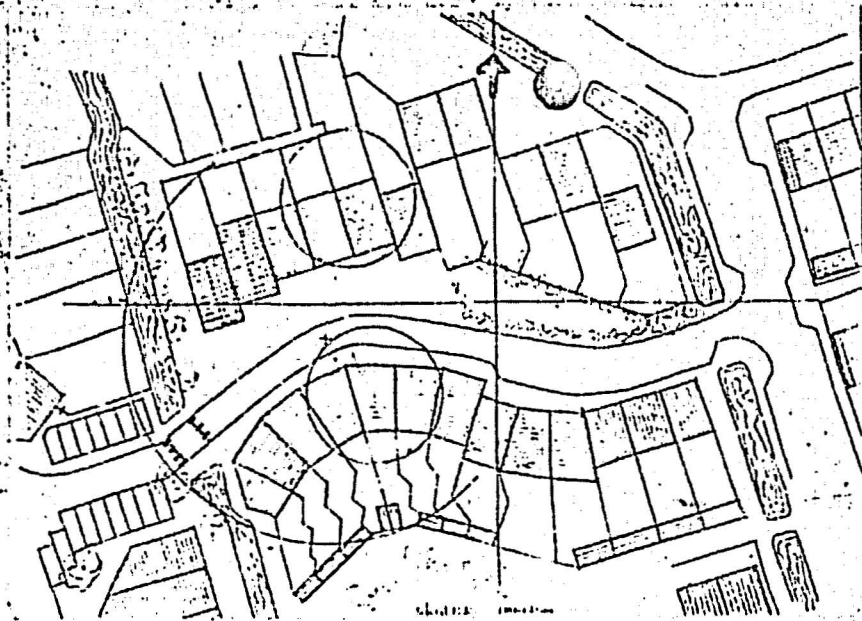
verkeerswende hobbel kan fungeren.

04 de meest zuidelijke ontsluiting is niet voor vreemd motorverkeer toegankelijk en geeft toegang tot twee aansluitingsloten pleintjes. het noordelijke deel van dit tweetal is grotendeels begrensd door de achtersijden van woningen, het zuidelijk deel grotendeels door voorkanten. dit laatste deel zou zich gezien zijn nabijheid tot het dorpscentrum ook voor andere aan woonfuncties kunnen lenen (veronigingsgebouwen, kantoor-werkgelegenheden). dit morfologisch en eventueel functioneel verschil komt tot uitdrukking in de bestrating: grind voor het noordelijk deel, baksteen voor het zuidelijk deel.

05 de meest noordelijke ontsluiting vormt een voorlopige grens van de uitbreiding met het dorpspark. indien hoogmader meer dan de tot hier beschreven ca 180 woningen nodig heeft, kunnen de laatste twintig aan de noordszijde van deze weg uitlopend in het park gesitueerd worden. hiervoor is in dit kader geen nader plan ontwikkeld.

06 een nadere uitwerking van de middelste ontsluitingsweg zal antwoord geven op de vraag hoe de onrust-rustgradiënt van west naar oost gedetailleerd kan worden (peil 100m), en hoe de bochten in de bebouwing en inherente problemen zoals voragaving van de achtertuinen kunnen worden opgelost.

op de kleinere schalen wordt niet strikt vastgehouden aan de hier getekende indelingen, slechts de hoofdenzet moet bij nadere uitwerking blijven bestaan.

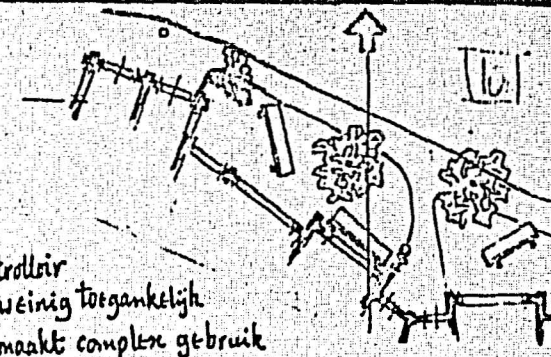
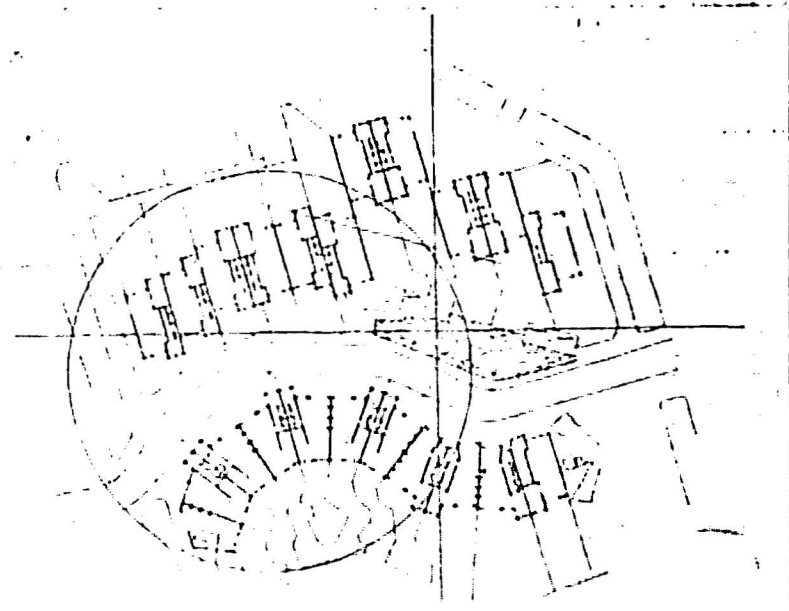

4.01/14.02

01 in de eerste helft van de straat zijn de woningen contrapolair (met de voorkanten naar elkaar toe) geordend, in de tweede helft synpolair in aansluiting op de oude nieuwbouw. hierdoor zijn in de tweede helft slechts aan één kant de voorkanten van woningen zichtbaar zodat de straat daar een minder bewoende indruk maakt. de achtertuinen van de noordszijde zijn door schuttingen, schuurtjes en groen gebarricadeerd.

02 de dubbelgebogen zuidelijke gevelwand is in de eerste helft convex, de woningen hebben daar een brede voorkant en een smalle achterkant ("extraverte woningen"), in de tweede helft concaaf door drie woningen van het "introverte" type.

complexiteit op grotere schaal ingebracht veróórzaakt op kleinere schaal verrassende detaileringen.

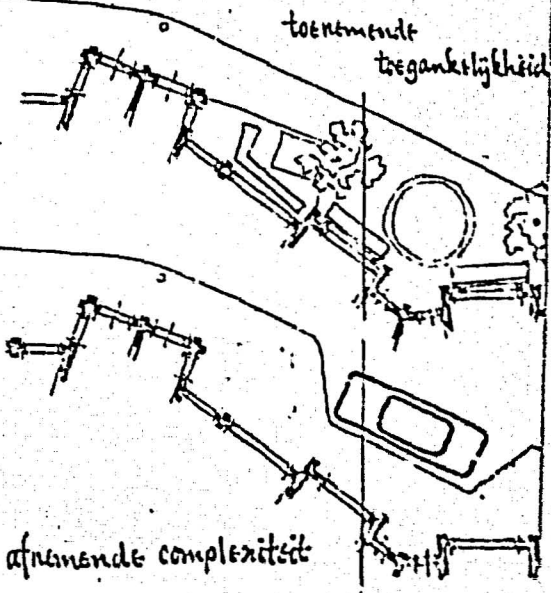
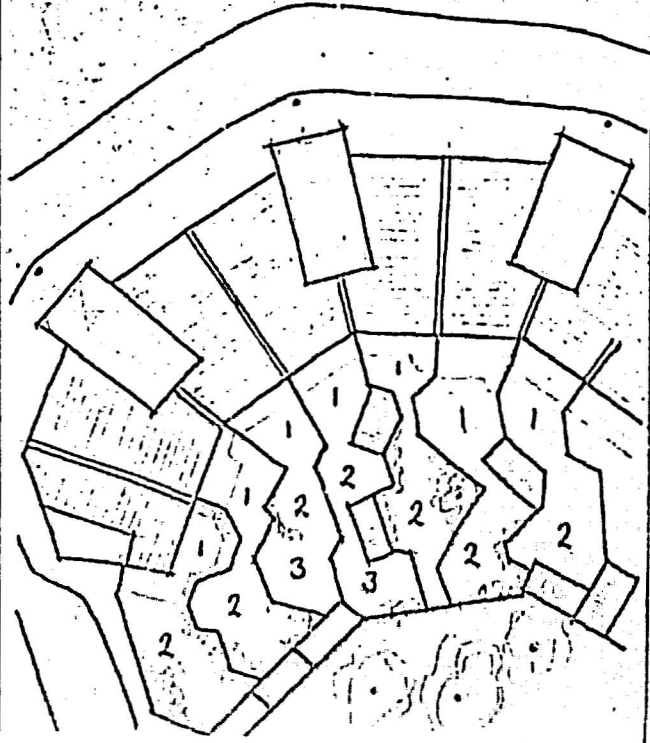

trottoir weinig toegankelijk maakt complex gebruik mogelijk

14.03/14.04

03 bij de extraverte woningen ligt het zwaartepunt van intimiteit in de achtertuin. tegenover de open, grensarml, weinig complexe voorkant ligt een gesloten, grensarijke, complexe achterkant. de achtertuinen zijn met houten schuttingen zodanig ingedeeld, dat zij niet óén grote ruimte vormen, maar twee, soms drie kleinere tuintjes die elk een eigen karakter en functie kunnen krijgen. de schuttingen bieden een grote variatie aan expositie tov het zonlicht.

04 bij de introverte woningen is het zwaartepunt van intimiteit iets naar voren geschoven, een verminderde ontslotenheid van het straatdeel waaraan zij zijn gelegen rechtvaardigt een grotere aandacht voor de indeling van het trottoir.

afnemende complexiteit

Hoogmade

1.01/1.03

UITBREIDING VAN HET WOBEN IN HET DORP HOOGMADE, BINNEN DE RANDSTAD HOLLAND

- 01 bij de aanvaarding van een ontwerp-opdracht-oefening S7 in het atelier pennink stond mij voor ogen, zonder veel maatschappelijk engagement twee belangrijke elementen in het ontwerpproces te toetsen:
- de begrippen gradiënt en polariteit tegen de achtergrond van de relatietheorie van van Leeuwen;
 - een systematische schaalgeleding van analyse en ontwerp.
- de opdracht ging vergezeld van de volgende inleiding:
- 02 "Het dorp Hoogmade ligt in een nog altijd karakteristiek Zuidhollands polderlandschap op ongeveer 6km ten oosten van Leiden. Vanuit Leiden (station) is het met de bus bereikbaar en met de auto, o.a. door op rijksweg 4 (E10) richting Amsterdam oven voorbij Leidordorp rechtsaf te slaan. Als typisch langgerekt dijkdorp ligt Hoogmade hoofdzakelijk langs één zijde van het boezemwater de Does, dat via de kromme Does in verbinding staat met het in landschappelijk en natuurwetenschappelijk opzicht belangrijke, en voor de waterrecreatie aantrekkelijke gebied van Wijde Aa en Brasemermeer.
- Bestuurlijk hoort Hoogmade tot de gemeente Houbrugge. Naar de plaats van die naam, over de provinciale weg (secundaire weg nr. 6) op 4,5km ten oosten van Hoogmade, moet men gaan voor alles wat te maken heeft met bestuur of bevolkingsregistratie.
- 03 In planologisch opzicht worden de sociale, culturele, economische en ruimtelijke mogelijkheden van het dorp bepaald door het beginsel van de z.g. gebundelde deconcentratie (vgl. 2e nota over de ruimtelijke ordening en Forum XXI). In dit beginsel, dat zowel door de landelijke als de provinciale overheid wordt voorgestaan, wordt ervan uitgegaan dat naast de grotestadsconcentratie, het open landschap, met daarin mogelijk verspreide dorpen en kleine steden, zoveel mogelijk intact dient te blijven. In het onlangs door het provinciaal bestuur gepubliceerde ontwerp streekplan Plassengebied wordt hierop met de volgende doelstellingen aangesloten:
1. Het in stand houden en scheppen van niet stedelijke milieus met een hoge mate van differentiatie overeenkomstig de natuurlijke mogelijkheden van het gebied (hoofddoelstelling).
 2. a. Het waarborgen, verbeteren en verrijken van de kwaliteit van de biosfeer.
 - b. Het bieden van ruimte voor verschillende vormen van recreatie in de open lucht.
 - c. Het scheppen van gunstige omstandigheden voor een moderne agrarische bedrijfsvoering, eventueel nadat reconstructie in gebieden van voldoende omvang heeft plaats gehad. (subdoelstellingen).

- 04 In verband hiermee is aan Hoogmade, dat als onderdeel van een open landschap, het z.g. groene hart van Holland, kan worden beschouwd, slechts een beperkte, op stabilisering en afronding gerichte groei toegestaan. In de praktijk komt dit neer op een groei, overeenkomend met 200 woningen tot 1980, hetgeen overigens vrijwel een verdubbeling van het huidige woningbestand betekent.
- 05 Naast een woonfunctie heeft Hoogmade ook een verzorgende functie. Het ontwerp streekplan zegt hierover dat het gewenst is om de overgangszones tussen het veenweidegebied en de droogmakerijen, te weten de zone Hoogmade-Leimuiden in aantrekkelijkheid te laten winnen door het onderbrengen van verblijfsrecreatie. Het ontwikkelen van een centrum voor de verblijfsrecreatie te Hoogmade wordt daarom gewenst geacht. In verband met deze recreatieve ontwikkeling lijkt een wat omvangrijker winke-apparaat dan in overeenstemming zou zijn met het inwoneraantal verantwoord.
- 06 Deze geleidelijke veranderingen in de functies van Hoogmade gaan gepaard met verschuivingen in de bevolkingssamenstelling. Was in het eerste deel van deze eeuw de veeteelt nog het belangrijkste middel van bestaan, thans is de rol van die agrarische bedrijfstak, wat betreft de activiteiten van de bevolking tot minder dan 1/3 gedaald. Deze ontwikkeling gaat gepaard met een toenemend forensisme (inwoners buiten Hoogmade werkzaam) en met een toenemende, zij het nog seizoensgebonden druk vanuit de recreatieve sektor."
- 07 onderhavige studie wil op verschillende schalen polariteiten en gradiënten aanwijzen en in een plan op deze bestaande differentiaties voortborduren.

- 01 een fout die in de ruimtelijke vormgeving aanhoudend gemaakt wordt en die wij niet mogen maken omdat hij de kern van het ontwerpen raakt, is de transpositie van begrippen en verworvenheden van de ene schaal naar de andere: streekplannen deelt men in als huis-kamers, begrippen zoals "dichtheid" en "woningdifferentiatie" die pas hun betekenis krijgen wanneer men bijbehorende schaal noemt, worden door de schalen heen gebruikt en stichten grenzeloze verwarring.
- 02 anderzijds is de schaalgebondenheid van begrippen zoals wonen, werken, recreëren en verplaatsen aan een gebied met een straal van 3 tot 10 km geheel ten onrechte. immers, ook binnen een woning (straal ca 10m) of zelfs binnen een vertrek vindt men scheiding van deze functies in de vorm van verblijfs-, gebruiks-, en verkeersruimten terug. tussen deze extremen ligt een reeks van schalen waarin beurtelings wonen, werken, recreëren en verplaatsen van elkaar gescheiden of juist met elkaar in contact gebracht worden. niet de indeling zelf, maar de schaal waarin zij werd toegepast heeft rampzalige gevolgen gehad voor het menselijk milieu. een stad waarin ruimten voor wonen, werken, recreëren en verkeer binnen een straal van 300m worden gescheiden, is een totaal andere stad dan één waarin binnen een straal van 10km deze functies gescheiden zijn.
- 03 om deze fouten te voorkomen heb ik een semi-logaritmische reeks van tien planningsschalen opgesteld die alle hun eigen benadering behoeven. de schalen benoem ik naar de straal van een cirkel die ik als begrenzing van het plangebied trek. informatietheoretisch is de cirkel de meest "lege" en neutrale begrenzing van een gebied, dat wil zeggen, de begrenzingvorm waarin de minste informatie ligt opgeslagen (middelpunt en straal) en van waaruit derhalve voor de ontwerper de minste suggesties uitgaan.
- 04 aan de schalenreeks ligt de eis ten grondslag, dat de schaalovergangen telkens van eenzelfde orde van grootte zijn. dit is bijvoorbeeld niet het geval
bij de reeks:	1: 10 000	} 4 x	
	1: 2 500		
	1: 1 000		} 2½ x
	1: 200		} 5 x
	1: 100		} 2 x

deze reeks is dan ook slechts om tekentechnische redenen gekozen en heeft een zeer slechte realiteitswaarde omdat het variëren van een papierformaat het noemen van een schaal tot een nietszeggende bezigheid maakt.

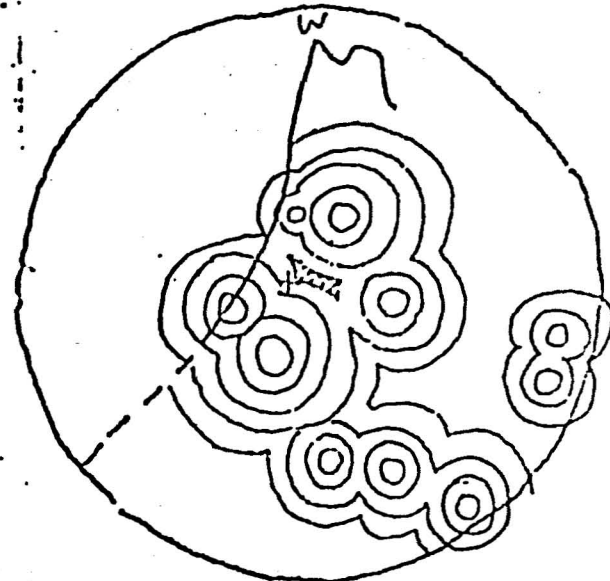
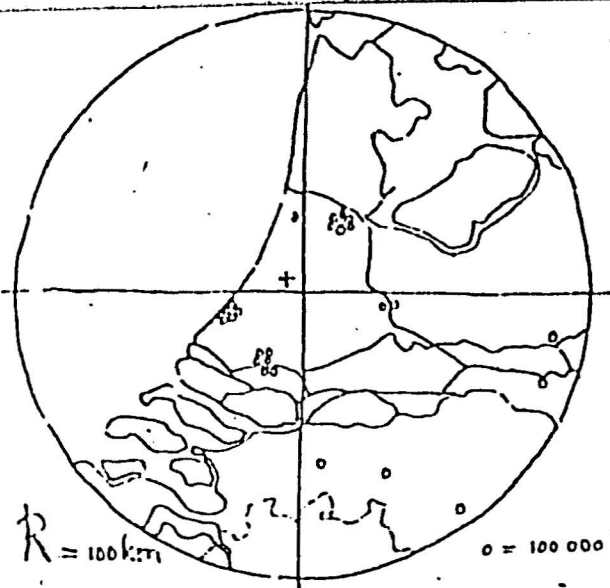
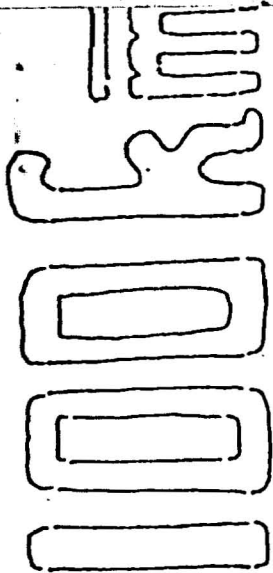
2.04/2.06

paragraaf twee · Schaal

door toepassing van cirkels van uiteenlopende grootte en op een groot aantal stedelijke en niet-stedelijke gebieden alsmede door overwegingen van praktische aard en aansluitend op de schalenreeks van Doxiadis, besloot ik tot de volgende reeks:

R=	10	km
R=	3	km
R=	1	km
R=	300	m
R=	100	m
R=	30	m
R=	10	m
R=	3	m

- 05 door deze consequente opéénvolging is mij in vorige oefeningen gebleken dat conclusies voor een zeker schaalgebied, mits geformuleerd in een bepaalde terminologie, terug kunnen keren op andere schalen, zij het niet in aangrenzende. zo liet het zich in bepaalde situaties aanzien dat voor de plaatsbepaling van bepaalde functies binnen de stralen van 3km, 300m en 30m overwegend vestigingsfactoron gewicht in de schaal legden, terwijl voor de overwegingen binnen de stralen van 1km, 100m, 10m overwegend verkeersfactoren zich lieten gelden. hoewel deze vermoedens zeer gestyleerd zijn en beslist niet verder gaan dan vermoedens, moet men rekening houden met de mogelijkheid dat onderzoek soortgelijke regelmatigheden aan het daglicht brengt. daarom heb ik dit verschijnsel al een naam gegeven: "schaalritme".
- 06 de hypothese van het schaalritme maakt ons attent op zeer bijzondere moeilijkheden in de communicatie tussen mensen die op verschillende schalen denken: zij kunnen het ondanks schaalverschil in hun denkwereld bedrieglijk goed met elkaar eens zijn, maar onontwarbare communicatiestoornissen zijn evengoed denkbaar. als voorbeeld van zo'n communicatiestoornis de volgende uitspraak:
"de parlementaire democratie in onze maatschappij voldoet niet meer, DUS is voor onze afdeling bouwkunde de parlementaire democratie niet de geëigende bestuursvorm." (9 mei 1969)
de schaal van de conclusie (ca 2 500 mensen) is een factor 5 000 kleiner dan de schaal van de constatering (ca 13 000 000 000 mensen).
deze conclusie is daarom op zijn minst voorbarig.

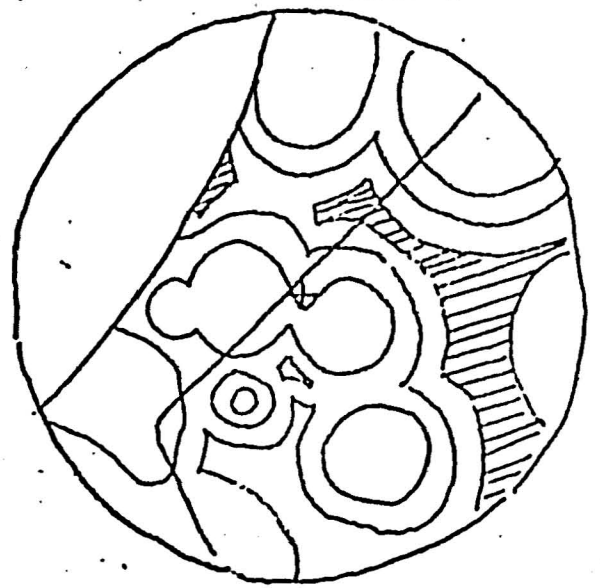
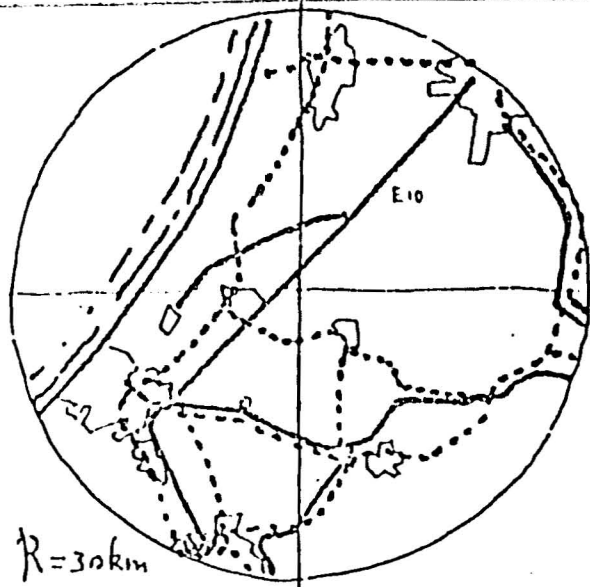
3.01/3.03

paragraaf drie

nationale oecologie

- 01 hoogmade ligt even buiten het centrum van de randstad en staat zonder overheidsbemoediging aan enorme druk bloot. de nationale beslissing of het "groene hart" open moet blijven of niet is daarom van groot belang voor de ontwikkeling van Hoogmade.
- 02 wanneer men rondom de grote bevolkingscentra met meer dan 100 000 inwoners globale isodynne trekt, blijft ten noordoosten van hoogmade een betrekkelijk geïsoleerd gebied over dat op deze schaal beschouwd het meest aanspraak kan maken op de titel "het groene hart".
- 03 ten opzichte van de andere grote rustige gebieden rondom de randstad (zeeland, noord-holland, veluwe-heuvelrug-betuwe), is dit gebied uniek door zijn centrale ligging tussen de vier grote steden amsterdam, den haag, utrecht en rotterdam, en verdient zo veel mogelijk door auto's met rust gelaten te worden.

300 km

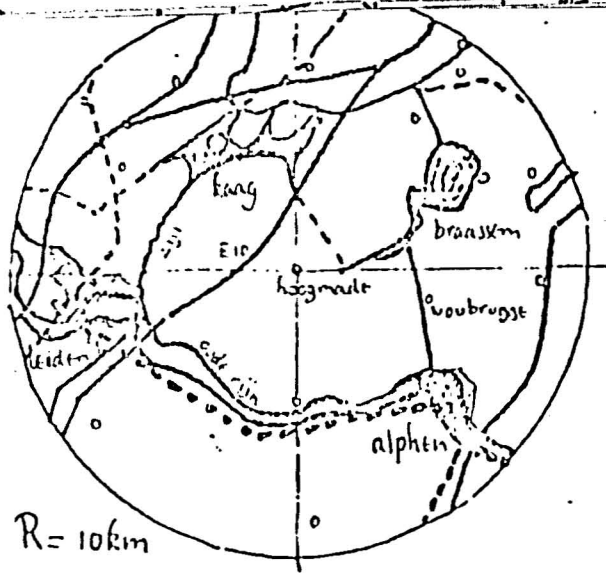
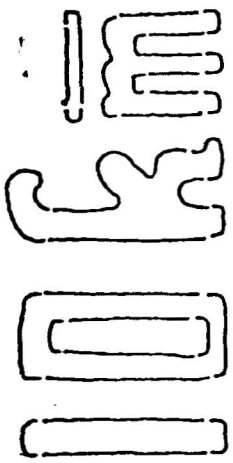

4.01/4.03

paragraaf vier

provinciaal oecologie

- 01 in een straal van 30km valt op dat de maaswijdte van rijks-
wegen en spoorlijnen in het zuiden van de centrale open
ruimte ca 10km is, waar zij in het noorden ca 25km bedraagt.
hieruit volgt dat in het zuidelijk gedeelte door zijn intensieve
ontsluiting geen "groen hart" kan openblijven, hetgeen
door de groei van zoetermeer wordt geaccentueerd.
wij zijn geneigd te spreken van een "gebrek aan isolatie",
omdat de mate van isolatie samenhangt met de dynamiek van
een gebied en daardoor met zijn kwaliteit.
- 02 hoogmade ligt als het ware in de hoek van een rustig agrarisch
gebied dat zich naar het oosten uitstrekt.
wanneer men rondom leiden, alphen en gouda globale isodynen
trekt, dan valt in het noorden en oosten een gebied buiten
de stedelijke invloedssferen (vooral visueel). de noordelijke
uitloper (kaagen braassem) wordt echter door de E10 door-
sneed.
- 03 op dit niveau (provinciaal) zou moeten worden beslist over
het aantal woningen dat in hoogmade gebouwd mag worden.
hier zouden de belangen van de stad en het platteland, de
recreatieve mogelijkheden van grote schaal en stedelijke over-
bevolking tegen elkaar moeten worden afgewogen.
we nemen aan dat hoogmade maximaal met 200 woningen moet
worden uitgebreid.

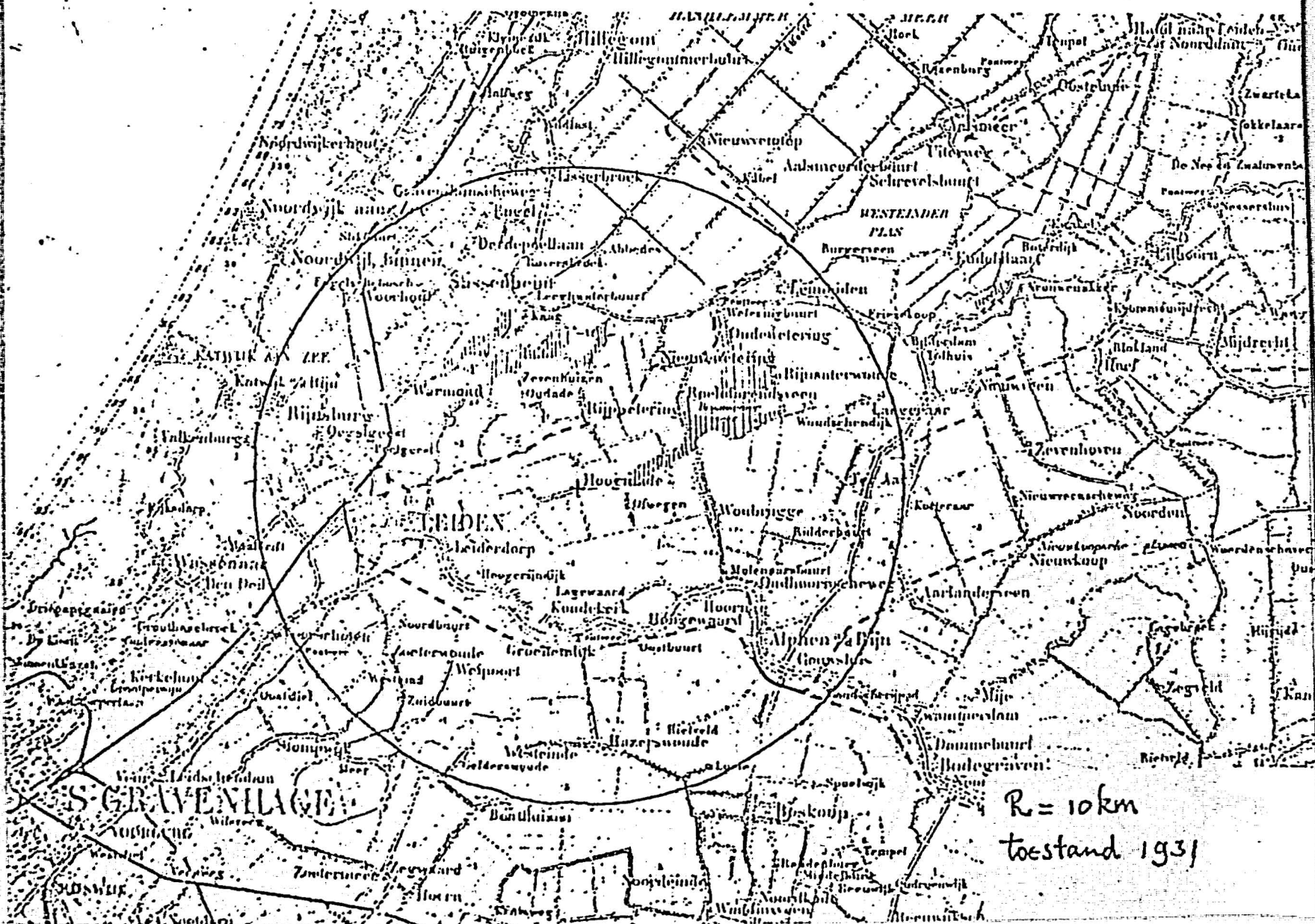

R = 10 km

5.01 / 5.02 paragraaf vijf regionale oecologie

01 de recreatieve waarde van hoogmade is op deze schaal goed af te lezen: in het noordoosten ligt het braassemeer als recreatief element van formaat, in het zuiden ligt een rustig gebied dat door de oude rijn begrensd wordt en zijn rust ontleent aan een matige ontsluiting. in het noorden en westen is het natuurlijk isolement van hoogmade en omliggende gebieden doorbroken door de rijksweg E10.

02 van nature is hoogmade omringd door een aantal waterbarrières:

R = 10 km
toestand 1931

1030

5.03/5.04 paragraaf vijf regionale oecologie

in het zuiden de oude rijn, in het westen de zijk, in het noorden de kager plassen. deze wateren vormen ruim een halve cirkel met een straal van ca 4,5km.

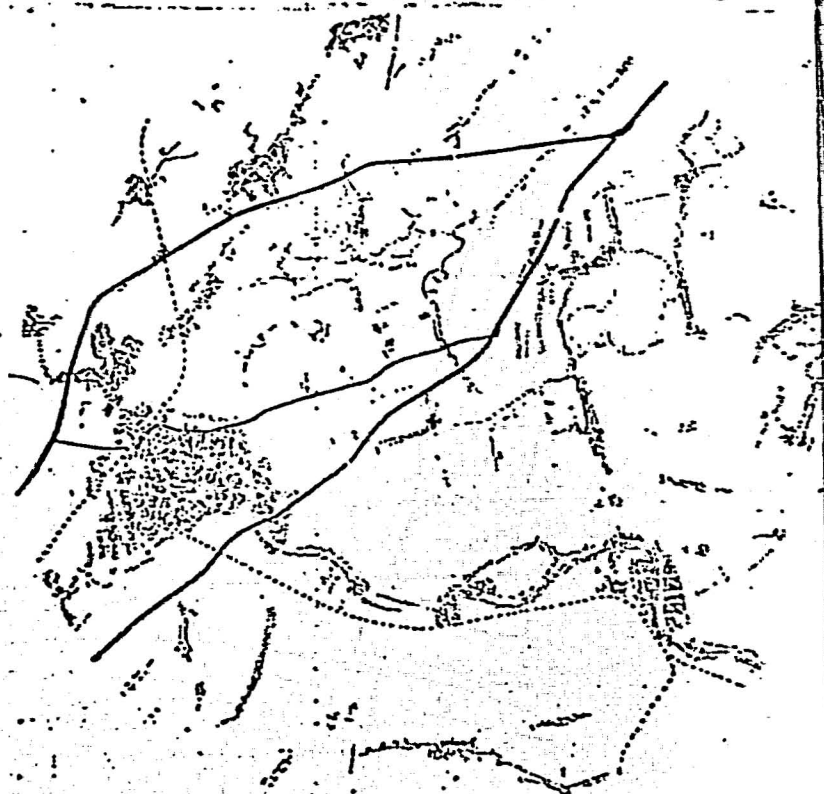
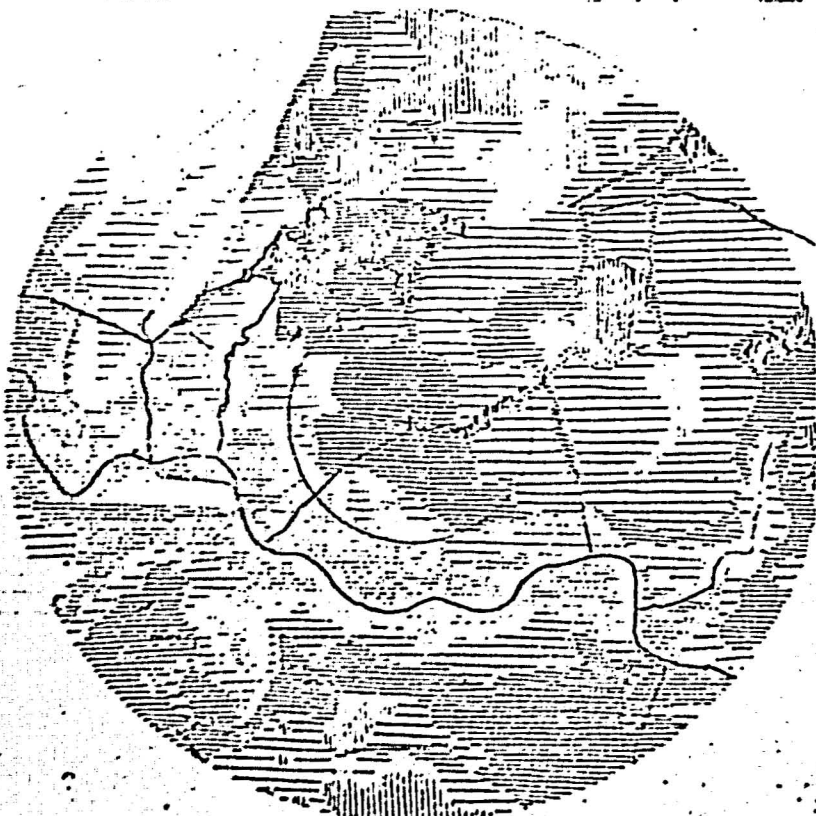
03 het gebied dat door de oude rijn wordt begrensd, heeft botanisch-oecologische potenties: hier gaan de kalkrijke ouderijnkleigronden over in de kalkarme, zuurdere veengronden waarvan hoogmade (denk aan meadow, weide) het centrum is. van de potenties van deze gra-dient kan men een indruk krijgen vanaf een rijkomgroeid fietspad dat hierlangs loopt.

04 doelstellingen op deze schaal zijn: de ontsluiting van deze gebieden voor auto's tegen te gaan door de recreatiegangers die vanaf de E10 het gebied via hoogmade betreden, reeds bij de rijksweg op te vangen en te doen overstappen op minder agressieve vervoermiddelen zoals zeilbootjes en fietsen.

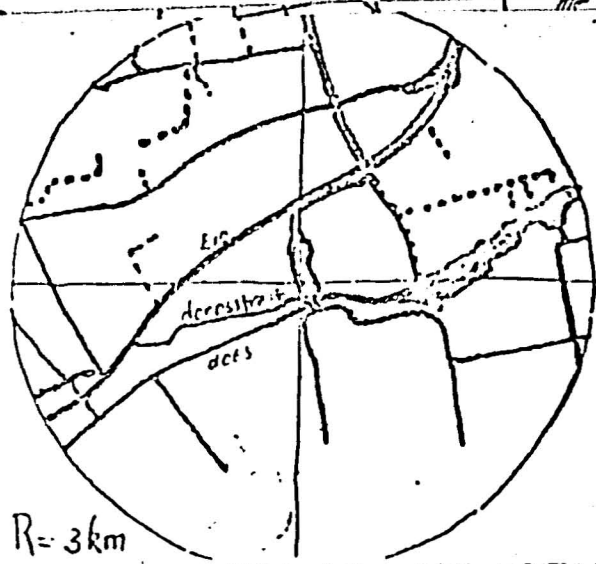
- oud dijkland
- oude weilin
- dikke laag laagm
- dunne laag laagm
- dunne laag kalkm
- dikke laag kalkm

grondsoorten

bebouwing

333

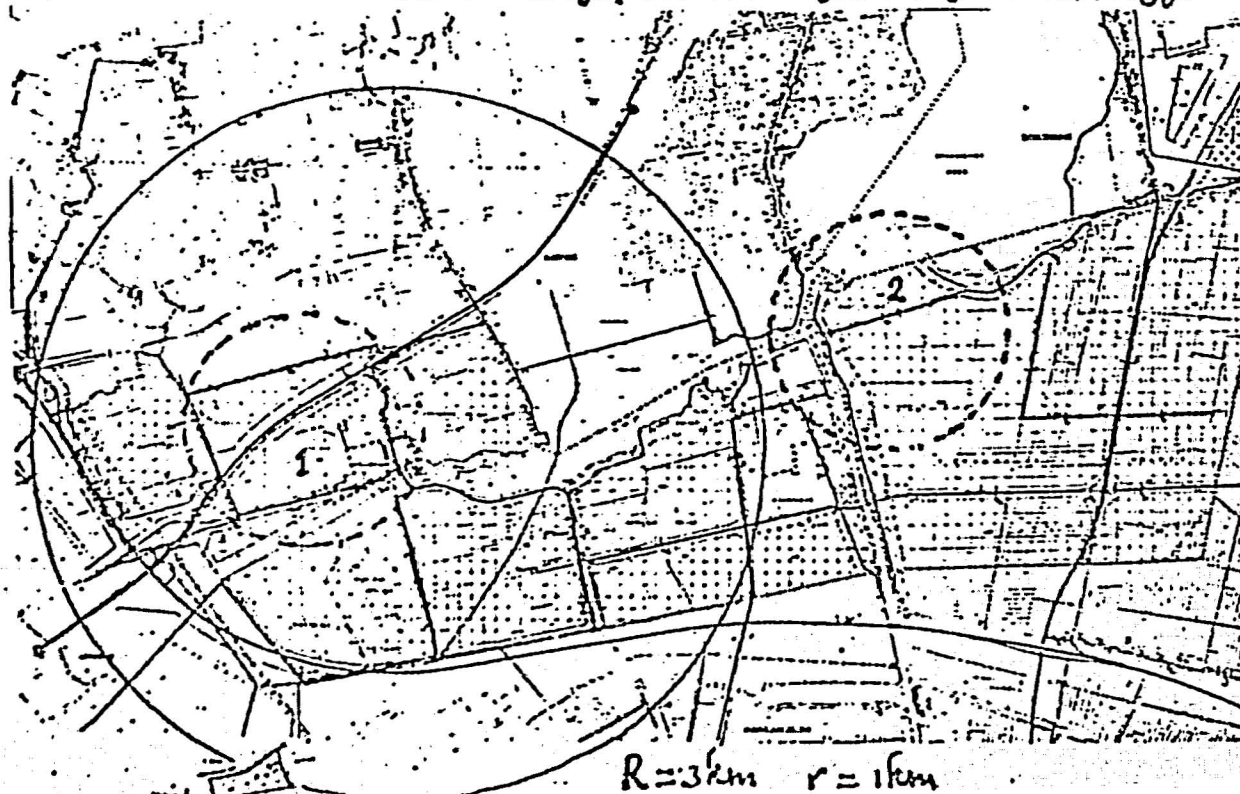

6.01 paragraaf zes gemeentelijke oecologie

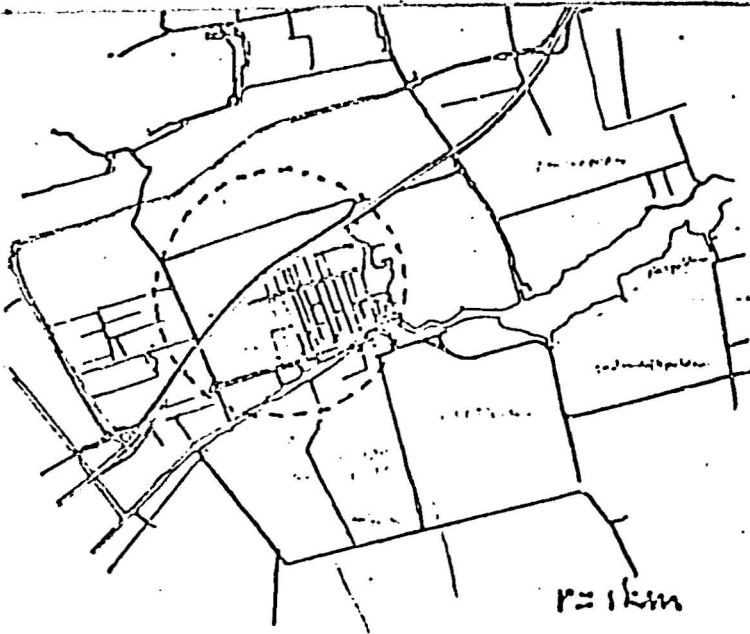
01 in een straal van drie kilometer is de zuid-noord polariteit van het gebied rondom hoogmade bijzonder duidelijk: in het noorden ligt de rijksweg E10, in het zuiden een onontsloten agrarisch gebied met oecologische potenties.

deze rust-onrustpolariteit, ingebracht door de noordwaardse ontsluitingen van hoogmade, zou een voorname kwaliteit van het dorp in zijn omgeving kunnen zijn. de rijksweg zou zelfs een positieve functie in de gebiedsdifferentiatie kunnen hebben wanneer men daartegenover een uitgestrekt, rustig natuurgebied stelt. de secundaire weg die in het bestemmingsplan ten zuiden van hoogmade staat getekend moet dan ook ten zeerste worden afgekeurd, ofschoon de ontsluiting van het gebied ten oosten van hoogmade dan problematisch blijft. de overbelaste dorpsstraat is thans nog de enige ontsluiting.

bestemmingsplan buitengebied gem. woubrugge

333

6.02/6.03

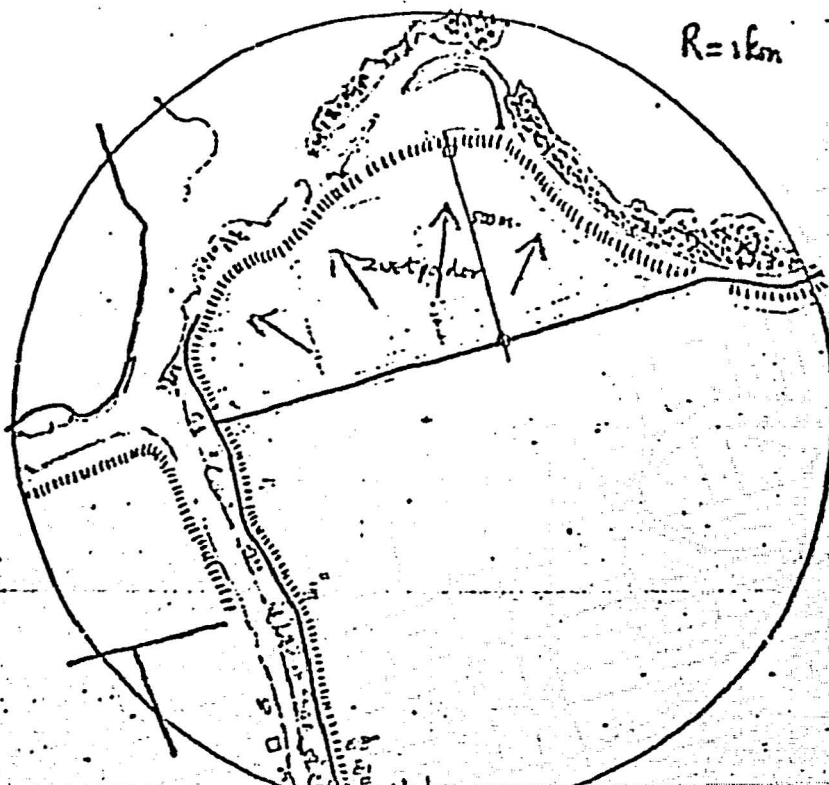
paragraaf ZES

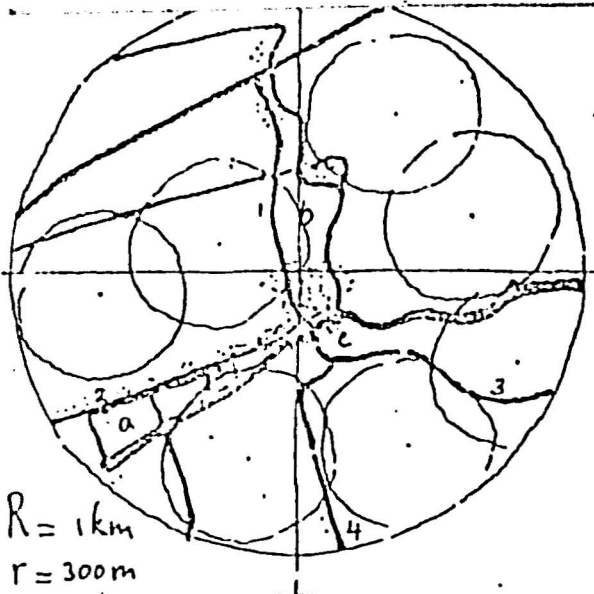
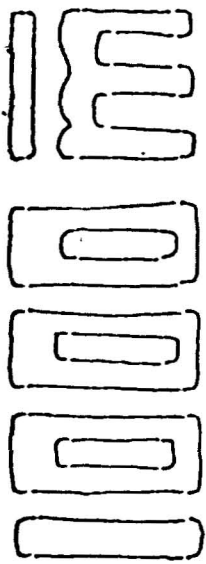
GEMEENTELIJKE OECOLOGIE

02 hoogmade was een dijkdorp langs de does, vanaf de dijk keek men tussen de boerderijen door naar de hoogmadese polder (1) die thans doorsneden is door de E10. als gevolg hiervan zijn de waardevolle doorkijkjes die karakteristiek zijn voor elk dijkdorp ernstig verstoord door rijdende auto's op de achtergrond. het dorp was (en is) georiënteerd op de bedrijvigheid van de does en de dijk, er was een rust-onrustpolariteit vanaf het land naar de dorpsontsluiting (dijk en does), van noord naar zuid, diametraal tegengesteld aan de onder 01 genoemde polariteit van het grotere gebied (R=3km).

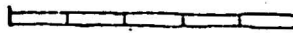
03 wij stellen ons ten doel de polariteit genoemd onder 01 (pol3km) te versterken en de polariteit onder 02 (pol1km) niettemin te herstellen, al was het door een groot kunstwerk. de inspiratie hiertoe ontleen wij aan een polder bij woubrugge, de zwetpolder (2) die door zijn "opgetilde horizon", een dijk met een straal van ca 500m, een wijdsder uitzicht geeft dan de landerijen die daartegenover op het 5km verderopgelegene alphen en zijn flats uitkijkt.

naar analogie van de enige kilometers stralend gelegen zwetpolder. de omsluitende dijk met een straal van ca 500m geeft een "opgetilde" horizon met enorm wijds uitzicht op de alphen.

5ha $\frac{5ha \times 40^{w/m}/ha}{200 \text{ woningen}}$

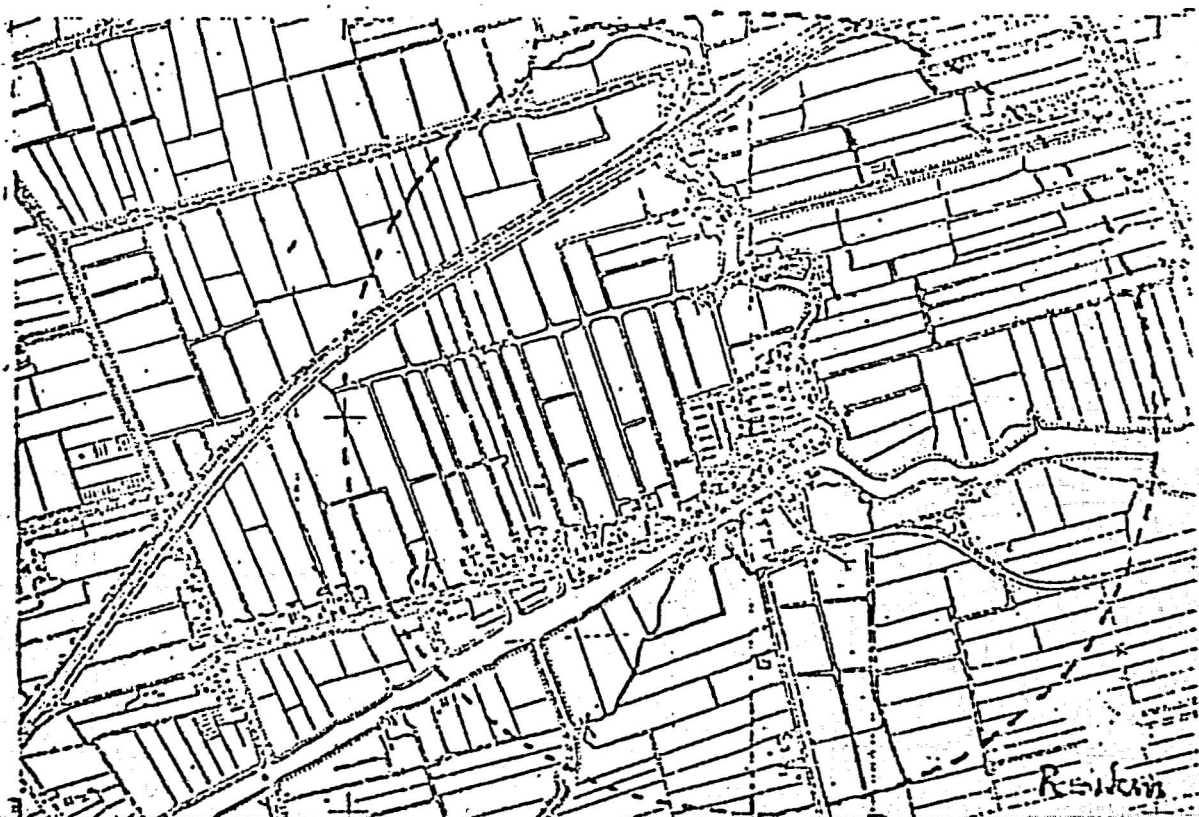

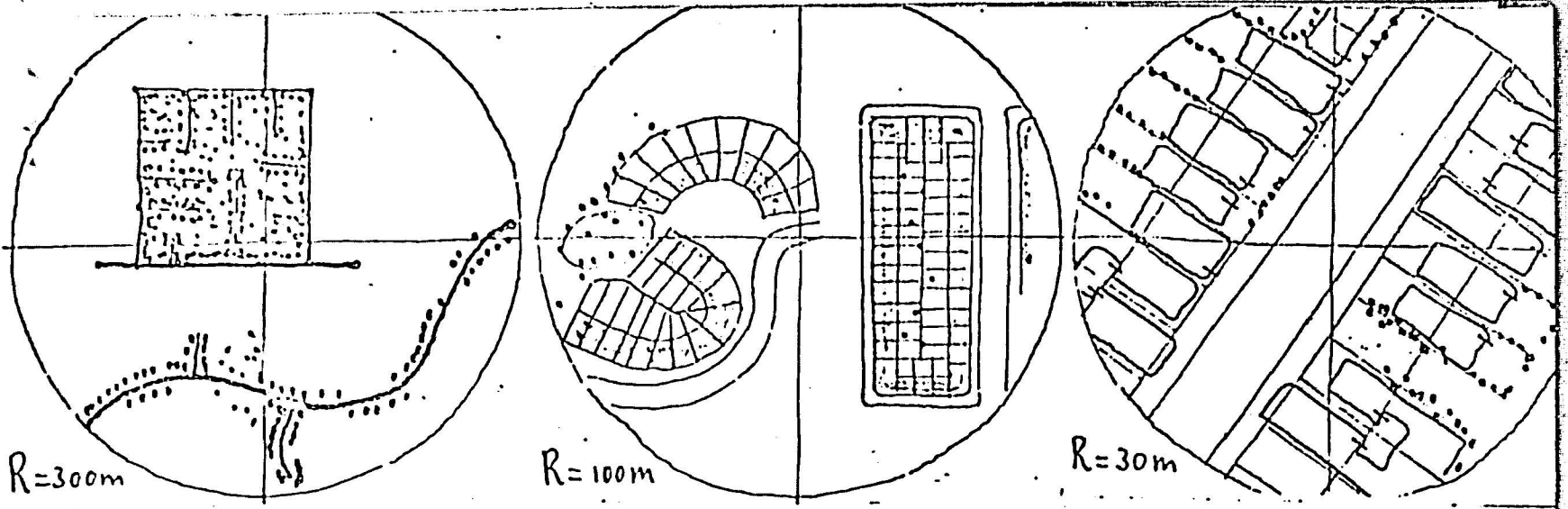
7.01/7.02 paragraaf ZEVEN

plaatselijke oecologie

01 de situering, de bestaande en gewenste spreiding en concentratie van woningen en dorpsfuncties moet op deze schaal worden bestudeerd. een oppervlak van ruwweg 5ha voor 200 woningen moet op deze schaal ruimte vinden, zodanig dat aan geen van de bestaande polariteiten onrecht wordt aangedaan. een belangrijke maat voor dit gebied is het "klein kwartiertje lopen", ca 800m, dat voor voetgangers een maximum is om de verleiding van andere vervoermiddelen te kunnen weerstaan. het is daarom wenselijk om de woningen niet buiten een straal van 800m rondom het centrum van hoogmade te situeren.

02 het aldus begrensde gebied is inwendig ontsloten door vier wegen (1-4) (globaal noord-, west-, oost- en zuidwaards) waarvan er drie parallel aan waterwegen lopen (noord, west, oost). tussen wegen en waterwegen liggen stroken land (a, b en c) die ik om hun duidelijke rust-onrustpolariteit (pol300m)"marges" noem. deze polariteit biedt mogelijkheden tot oecologische differentiatie van de woonbuurt (van wonen aan het water tot wonen aan de weg).

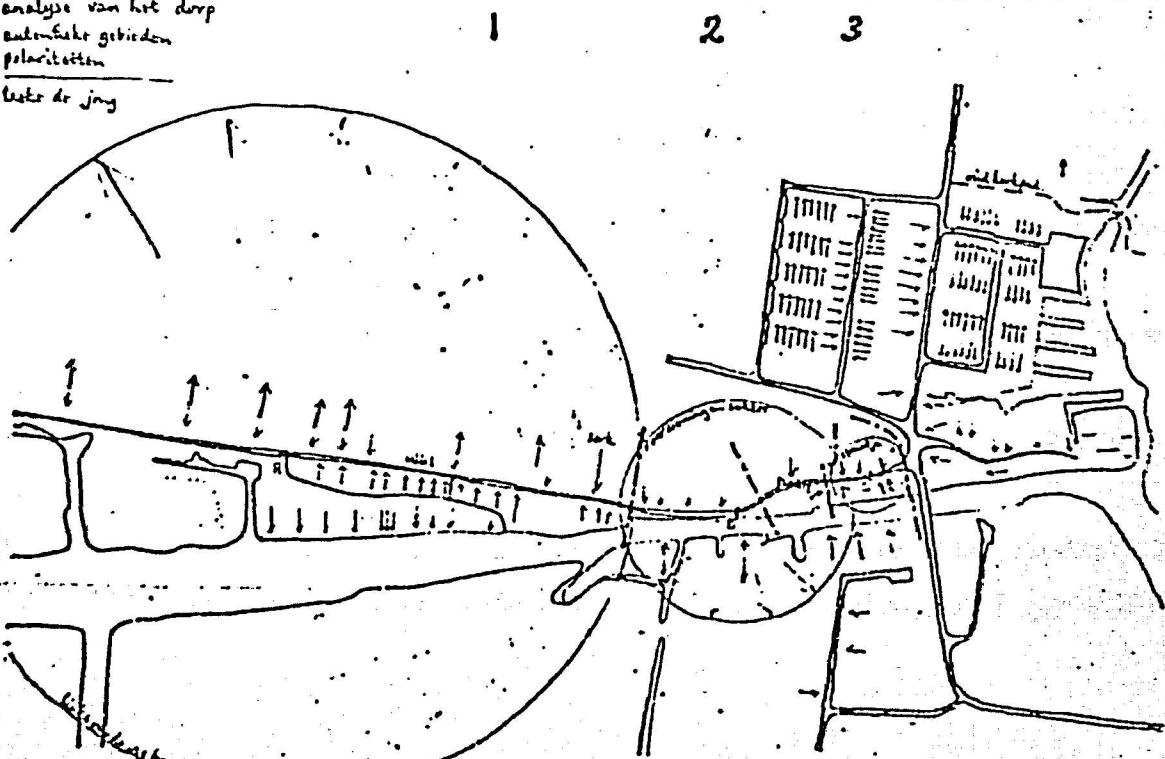

8.01/8.02 Paragraaf acht buurt, straat, woning

01 in het plan staat variatie van woonplaats binnen de grenzen van de dorpsidentiteit (zie 02) centraal, terwille van de identiteit van de woning. in een straal van 1000m wordt deze variatie bereikt door verschil in situering, bij 300m door verschil in confrontatie met de landelijke omgeving en verschil in afstand tot de dorpsontsluitingswegen, in een straal van 100m moeten verschillen in huurwaarde en woninggrootte de gewenste differentiatie tot stand brengen. in een straal van 30m zullen wij streven naar variatie in de gevelwanden.

02 de dorpsweg valt uitéén in drie authentieke trajekten met een eigen schaal: 1-(r=300m) links van de weg boerderijen met doorkijkjes op de hoogmadese polder, rechts tussen weg en water twee rijen woningen, deels slechts door een grindpad ontsloten; 2-(r=100m) doeskade met winkels, café, dorpsplein, school en een wijd uitzicht naar rechts tussen de boerderijen aan de overkant van de does dóór; 3-(r=30m) een smal straatje vóór het kruispunt met huizen die eertijds klaarblijkelijk aan de notabelen hebben toebehoord.

analyse van het dorp
 auto- en fietsgebieden
 geluidsoverlast
 leest de jong

→ orientatie
 bestaande woningen
 (pijl wijst naar
 de voorkant)
 ← → orientatie
 boerderijen
 (kleine pijl wijst
 naar de voorkant)

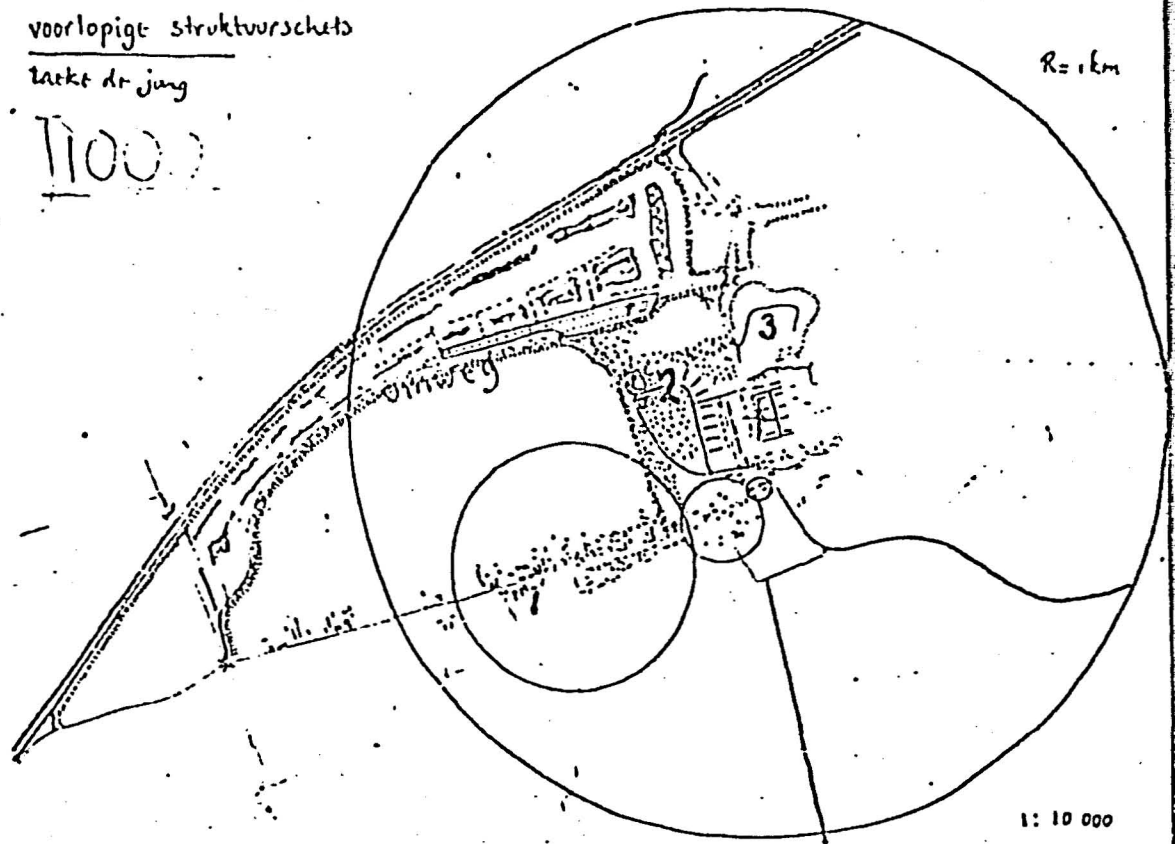
voorlopige structuurschets

taakt de jong

11000

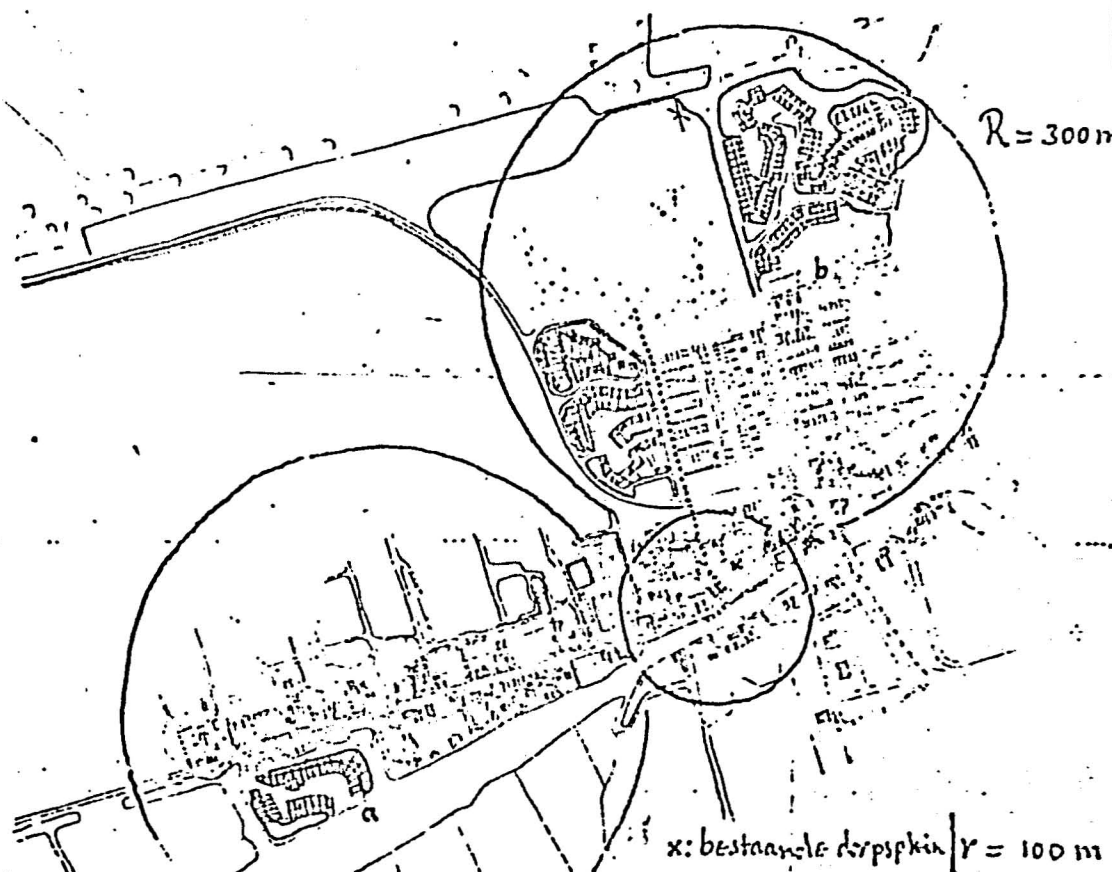
R = 1 km

g.00/g.09 plan 1000 m

- 00 de doelstellingen, die in bovenstaande structuurschets tot uitdrukking zijn gebracht, zijn in volgorde van de schaal waarop zij van toepassing zijn:
- 01 - uitbreiding van het watergebied ten behoeve van de waterrecreatie;
 - 02 - opvang van auto's bij de rijksweg, parkeerterreinen en botenligplaatsen bij de E10 (zie 5.04);
 - 03 - zandvoorziening voor de hoogmadese woningbouw en andere kunstwerken uit dichtbijgelegen zandputten;
 - 04 - onrust-rustpolariteit tussen E10 en does, tussen weg en water tot een kwalitatief contrast uitbouwen (pol3km, zie 6.01);
 - 05 - visuele uitloop van de hoogmadese polder herstellen terwille van de polariteit van het oude dorp (pol1km, zie 6.02);
 - 06 - het scheppen van een contrastrijke situering voor ca 200 nieuwe woningen (pol300m, zie 7.02), vooral voor de afsluiting van de zeer onbevredigende bestaande beëindiging van de hoogmadese nieuwbouw (gebied aangegeven met "2");
 - 07 - een omleiding van het verkeer zoveel mogelijk buiten de bestaande en te ontwerpen woongebieden;
 - 08 - het opheffen van de situatie van overbelasting van de hoogmadese dorpsstraat (zie 6.01);
 - 09 - het ontwikkelen van een parkachtig gebied ter wille van de hoogmadese bevolking en derhalve daartoe geschikte (drogere) grond (gebied "2").

10.01/10.03 plan 300 m

01 in het plan is "nieuw hoogmade" duidelijk onderscheiden van "oud hoogmade", resp als noord- en westvleugel van het dorp. in "oud hoogmade" is echter binnen het oude patroon (zie 8.02) op een schiereiland ook nieuwbouw (31 woningen) aangelegd (a), terwijl midden in "nieuw hoogmade" het oude kerkpad met aanliggende boerderij zoveel mogelijk is bewaard en benadrukt (b).

02 de schakel tussen beide vleugels wordt gevormd door de doeskade en omgeving ($r=100m$, zie 8.02), waar reeds een café, school, kerk, winkel, dorpsplein en kade zijn geconcentreerd. een zorgvuldig gedetailleerd wandelpad (stippellijn) moet nieuw hoogmade met het dorpsplein verbinden.

03 mede in verband met dit wandelpad worden enkele veranderingen van het dorpsplein voorgesteld:

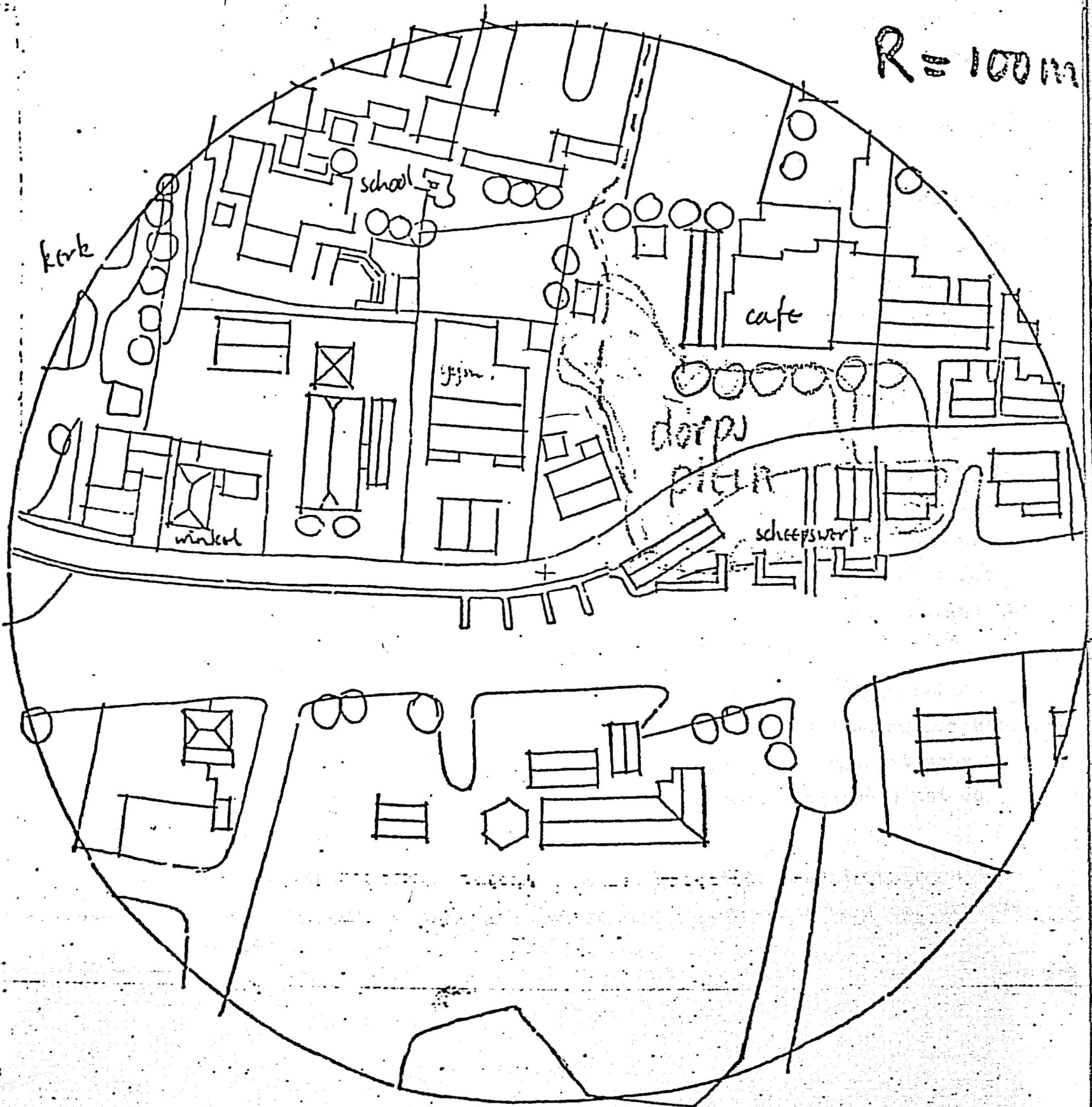
- verplaatsing van de bestaande scheepswerf naar marge c (zie 7.02);
- uitbreiding van het dorpsplein over de dorpsweg heen totaan het water met passende boombeplanting;
- uitbreiding van het dorpsplein in de richting van het nieuwe wandelpad eventueel totaan de school;
- uitbreiding van het winkelapparaat rondom het dorpsplein.

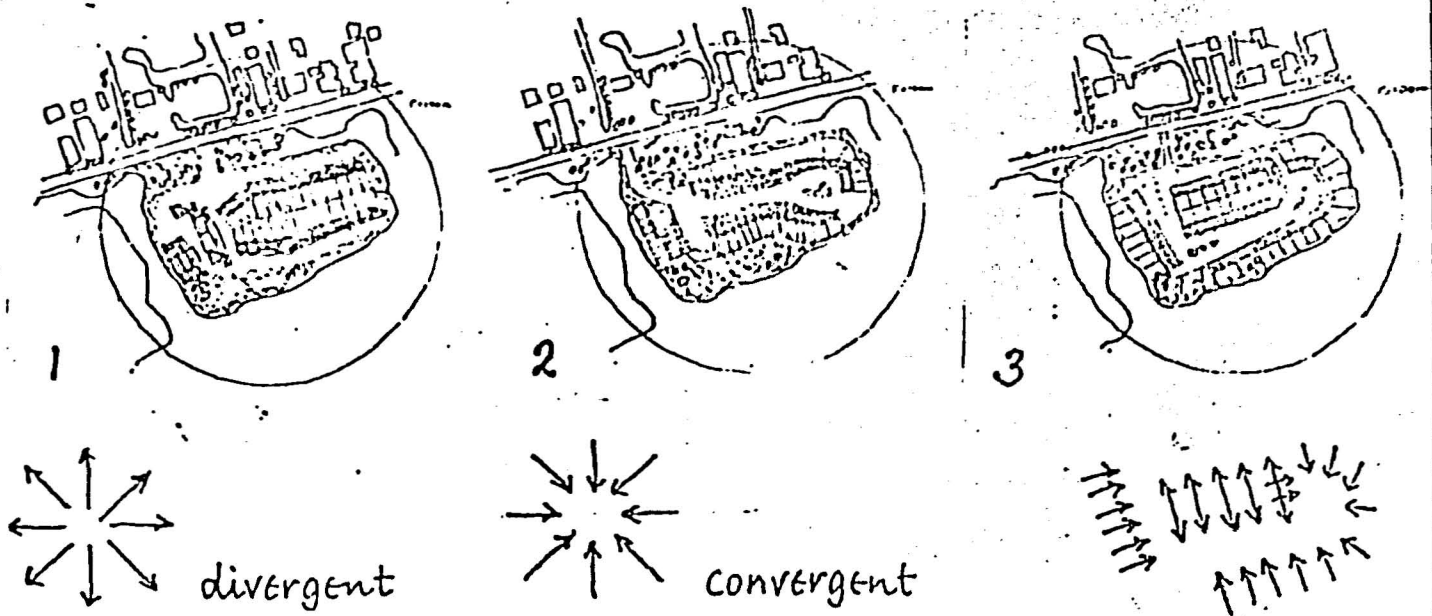
10.03

plan 300m → 100m

het dorpscentrum

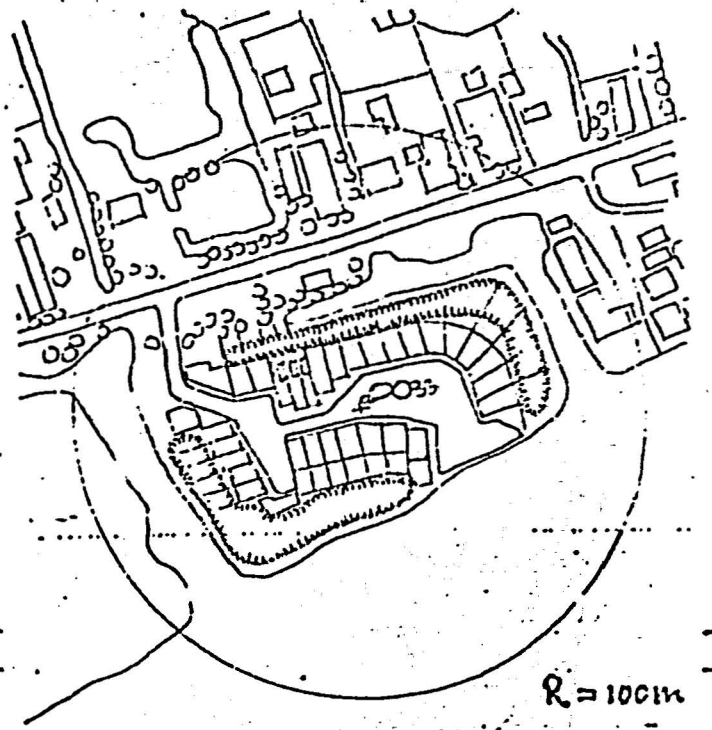
R = 100m

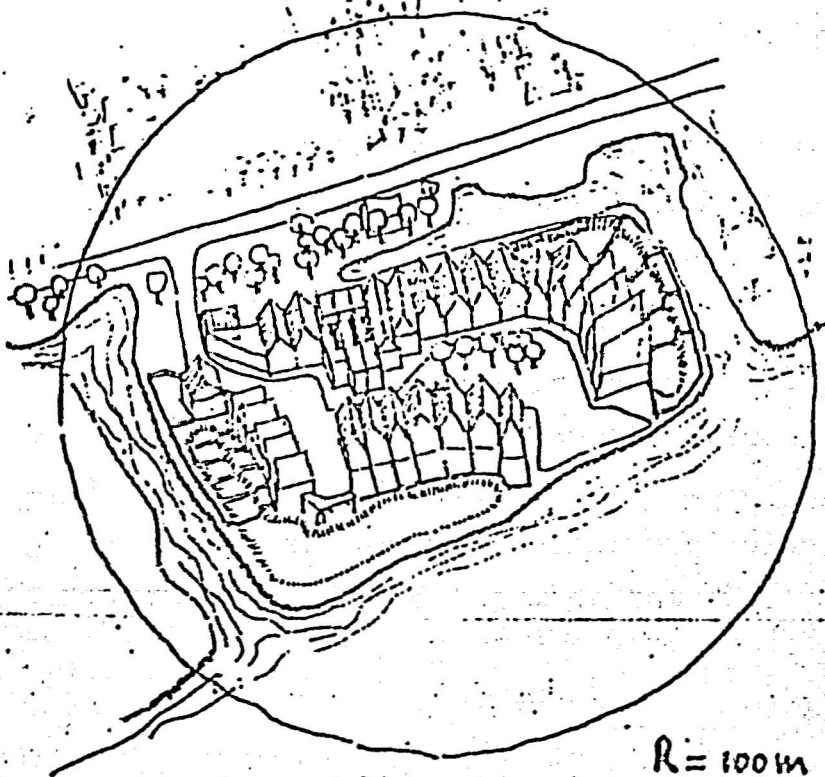
11.01/11.05 paragraaf 6f plan 100m

- 01 in de bestudering van uitbreiding 1 (zie 9.00, structuurschets), vallen twee tegengestelde principes van verkaveling te onderscheiden: de bebouwing kan omsloten zijn door de openbare ruimte (divergente oriëntatie, tekening 1) en de openbare ruimte kan omsloten zijn door de bebouwing (convergente oriëntatie, tekening 2). tussen beide vormen zijn velerlei mengvormen denkbaar (tekening 3).
- 02 uitbreiding 1 is gelegen in een komvormige polder waarvan de bodem lager ligt dan het omringende water. door de kleine afmetingen geeft dit een reliëf aan het landschap dat niet zonder meer verloren mag gaan door opvulling.
- 03 bij divergente verkaveling zal rondom ophoging nodig zijn omdat de bestaande dijk voor de ontsluiting van de woningen te klein is. er ontstaat een kade-achtige, geheel nieuwe structuur, concurrerend met de unieke kade van het dorpscentrum. de woningen worden niet meer direkt geconfronteerd met het water, zoals dat bij de convergente verkaveling middels de achtertuinen mogelijk is, zodat het eiland-karakter niet meer zo voelbaar is. de divergente verkaveling vergt méér verharde ruimte dan de convergente.
- 04 wanneer men de ringdijk als barrière interpreteert tegenover de ontsluitende functie van de verbinding met het land en de dorpsstraat, dan bestaat er een onrust-rustgradiënt van de dorpsstraat naar de hoeken van het eiland die het best kan worden uitgebouwd met de convergente verkaveling.
- 05 hoewel een mengvorm (tekening 3) het grootste aantal woningen toelaat (ca 40), is hier toch gekozen voor een consequent convergente verkaveling (tekening 2, ca 30 woningen).

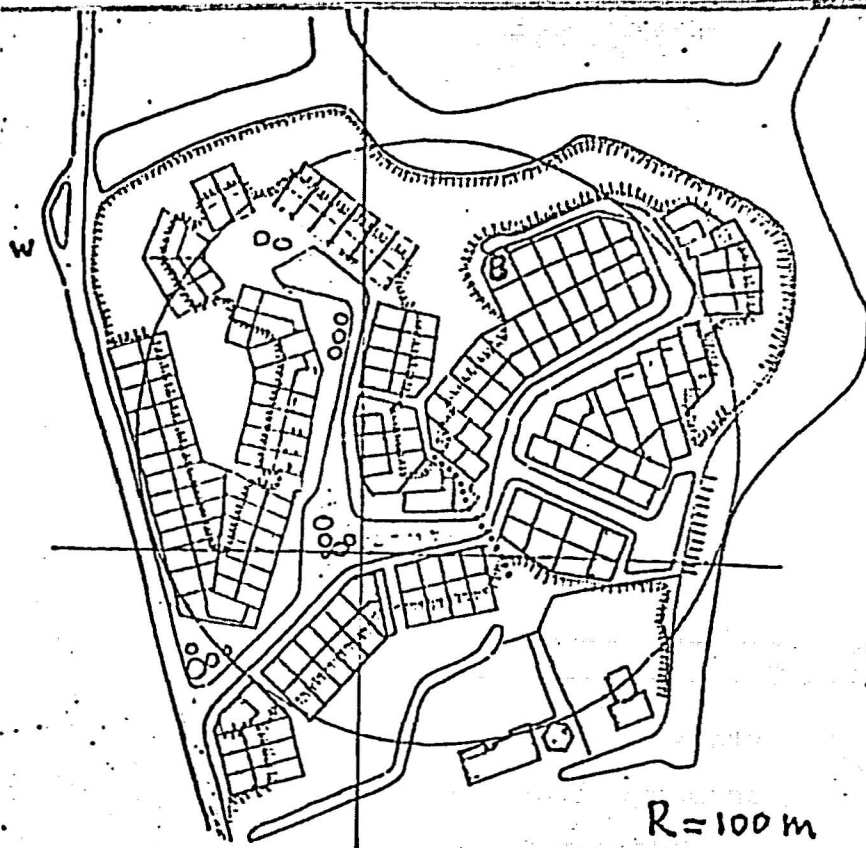

11.06/11.08 paragraaf elf plan 100 m

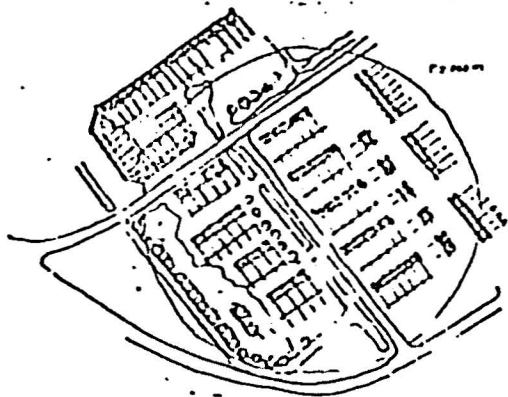
- 06 het plan laat enkele lage stukken aan de rand van de polder bestaan, hetgeen slechts bij convergente verkaveling mogelijk is. de woningen zijn binnen het eiland ahw op een terp gelegen, het zandlichaam dat de grond niet verder bouwrijp maakt dan strikt noodzakelijk.
- 07 op de taluds van het zandlichaam zijn grotendeels de achtertuinen van de woningen gesitueerd, om de oecologische potenties van de zand-veengradiënt en de nat-drooggradiënt te benutten.
- 08 de confrontatie met het water valt grotendeels toe aan de achtertuinen van de woningen, op de zuidpunt van het schiereiland is echter een weide opengelaten, hetzij als speelweide, hetzij voor enkele schapen, terwijl stroomopwaards ook de bestrate ruimte op dijkhoogte aan het water grenst in contrast met de omsloten openbare ruimte. bij gebleken behoefte kan hier een steiger worden gebouwd.

12.01/12.04 plan 100m

- 01 ook in uitbreiding 3 (zie 9.00, structuurschets), is gekozen voor een convergente verkaveling met uitsparing van lage stukken aan de randen van de polder. hier zijn de woningen echter niet direkt met het water geconfronteerd. de uitsparingen zijn aanéngesloten en als agrarisch veidegebied toegankelijk voor de boerderij aan de zuidkant van de polder (via stippellijn).
- 02 de onrust-rustgradiënt vanaf de dorpsstraat totaan de polderdijk is in het plan tot een vertakt stelsel uitgebouwd met als meest geïsoleerde plek het noordoostelijk deel van de polder. hier is de structuur een ogenblik divergent, en eindigt met een bolwerkachtige situering van een grote woning (B).
- 03 aan de westzijde komt de bestrate ruimte totaan het water en vormt een kade waar het zand uit de zandputten per schip kan worden aangevoerd en overgeslagen. na de aanleg van het zandlichaam kan deze kade als botenligplaats worden ingericht.
de omsloten, centrale, openbare, bestrate ruimte heeft verder op 7 punten doorkijkjes naar de agrarische omgeving, en op 4 punten zicht op een wat meer besloten binnenterrein.
- 04 de buurt bestaat uit 98 woningen waarvan 13 met een bijzondere vorm en ligging (bijv particuliere bouw). het grootste aanéngesloten blok ligt aan de oostzijde als barrière tegen de dorpsweg aan en kijkt uit op het dorpspark. de open ruimte aan de noordzijde van het park ter wille van de aldaar gesitueerde windmolen (W) zet zich over de weg in noordoostelijke richting in het plan voort.

gelijkvormige uitbouw

13.01/13.03

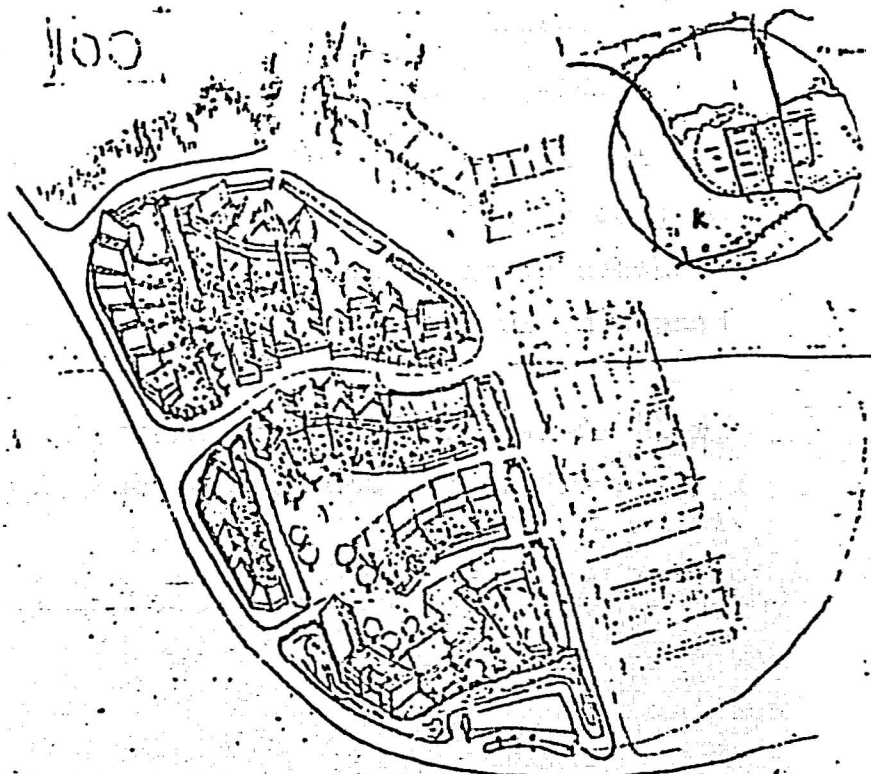
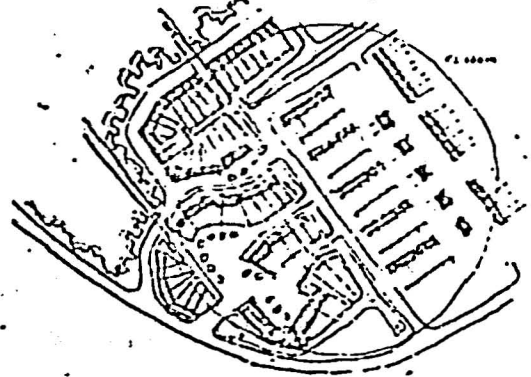
01 de uitbreiding 2 (zie 9.00, structuurschets) moet aansluiting vinden op de bestaande 5 synpolair geordende woonblokken van de hoogmadese nieuwbouw (zie 9.06) en terwille van de ligging van het kerkhof ("K" in de inzet) niet buiten de geplande omweg komen.

aldus is de uitbreiding 2 naar het zuiden begrensd door de nieuwe weg en de oude nieuwbouw, naar het noorden kan het in het dorpspark uitlopen.

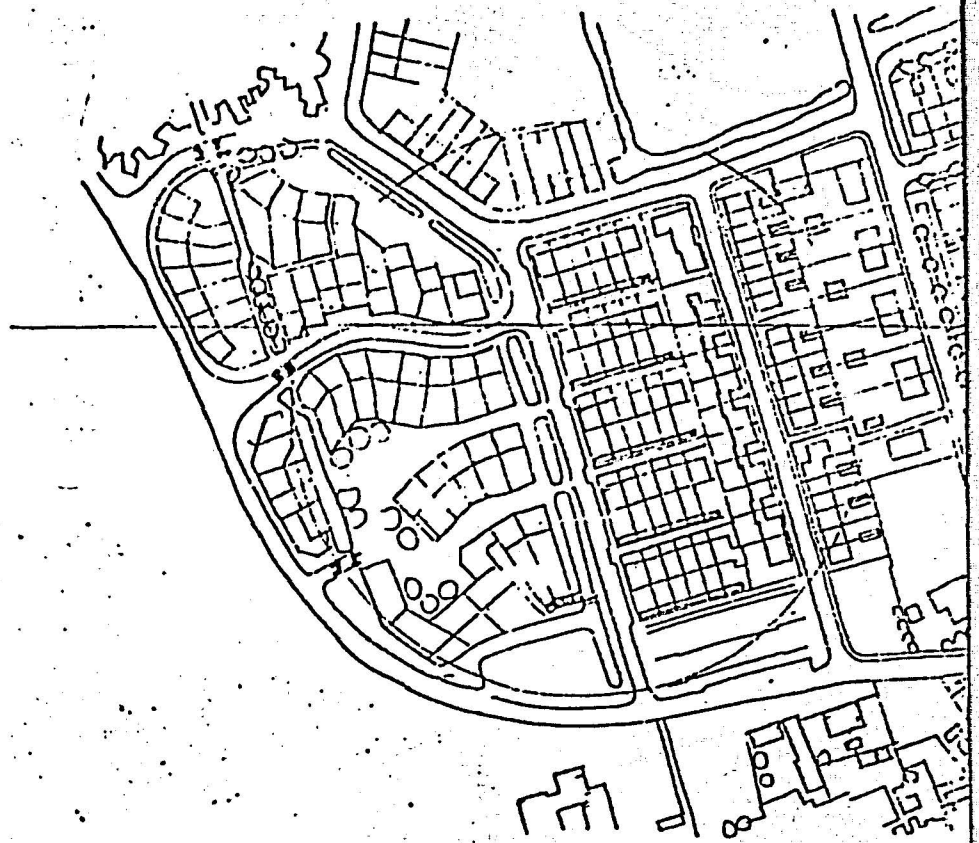
02 bij gelijkvormige uitbouw is de aansluiting op de bestaande nieuwbouw maximaal en de aansluiting op de omweg en de hoogmadese polder minimaal. aanvaardt men een grotere complexiteit (méér woningen met bijzondere vorm en ligging), dan kan een gradiënt verwezenlijkt worden.

03 het plan creëert een scherpe grens van aanéengesloten grotere woningen aan de kant van de hoogmadese polder. deze barrière wordt versterkt door een bestaande sloot achter deze woningen. drie ontsluitingen penetreren in het achterliggende gebied over een bruggetje dat als

Toenemende complexiteit

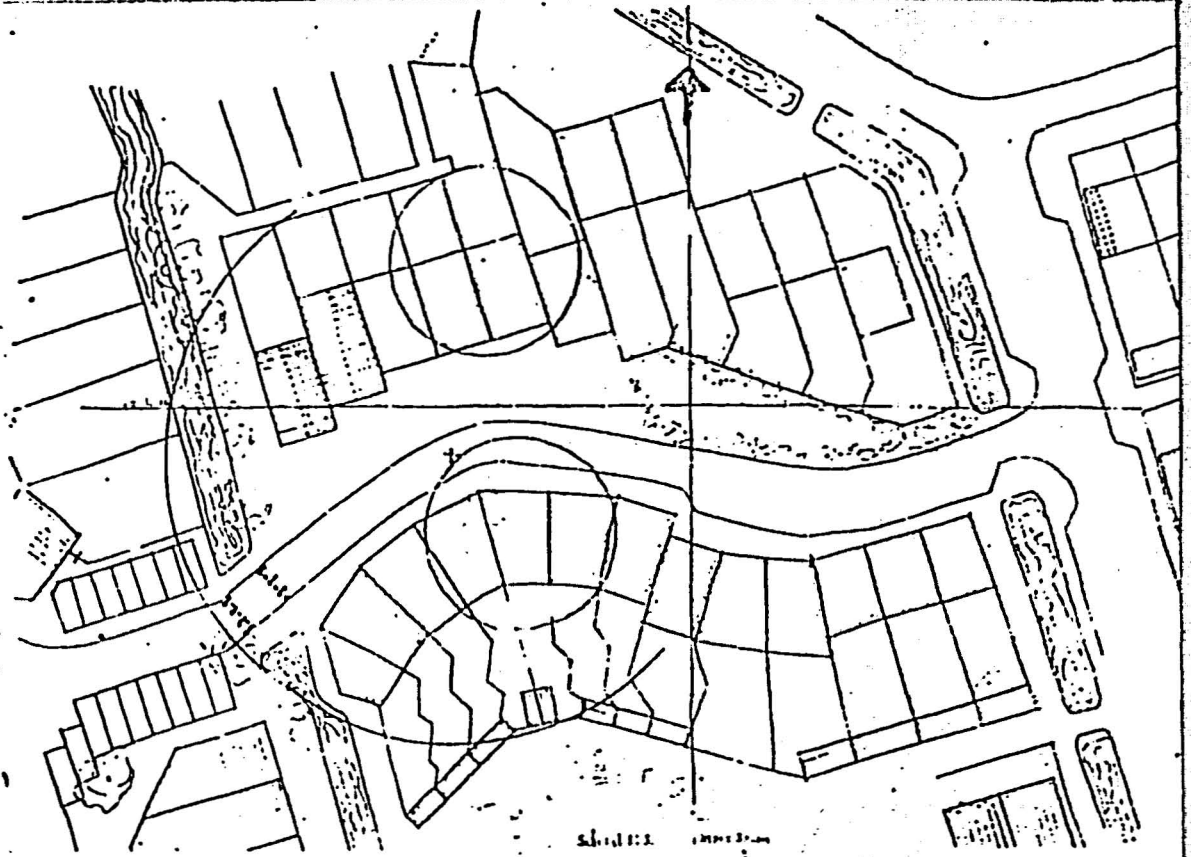
13.04/13.06

verkeerwerende bobbel kan fungeren.

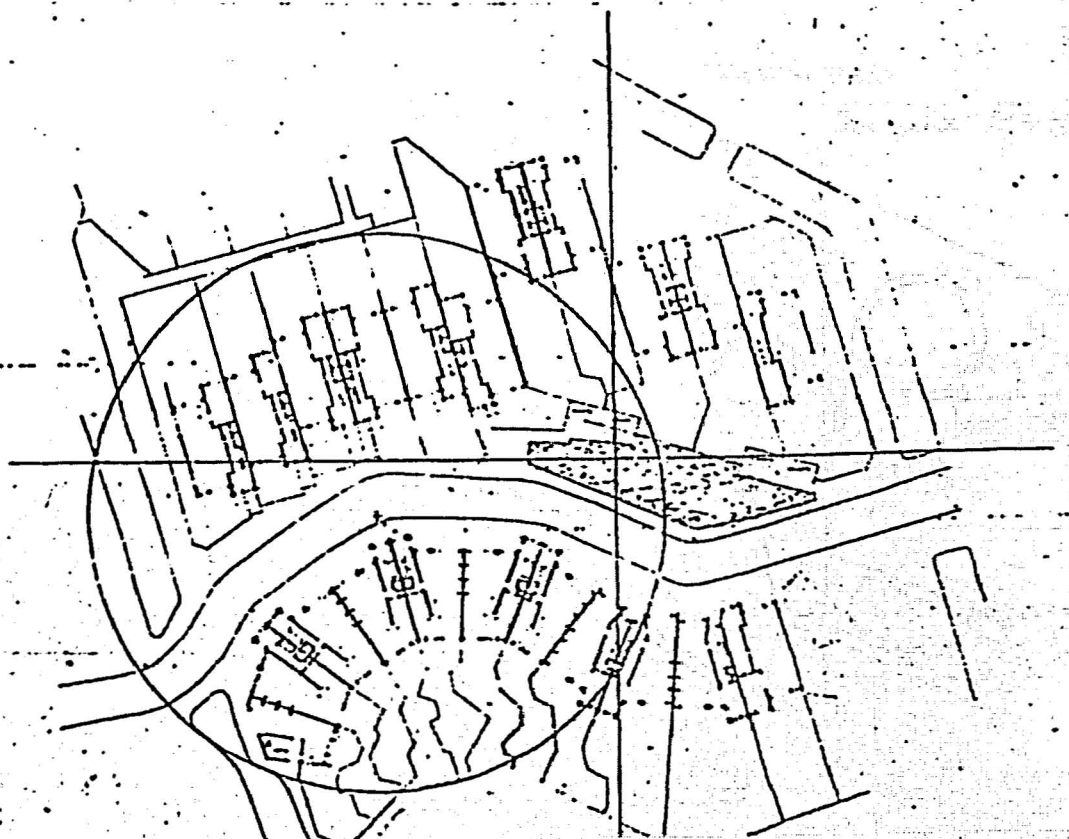
- 04 de meest zuidelijke ontsluiting is niet voor vreemd motorverkeer toegankelijk en geeft toegang tot twee aanéengesloten pleintjes. het noordelijke deel van dit tweetal is grotendeels begrensd door de achterzijden van woningen, het zuidelijk deel grotendeels door voorkanten. dit laatste deel zou zich gezien zijn nabijheid tot het dorpscentrum ook voor andere dan woonfuncties kunnen lenen (verenigingsgebouwen, kantoor-werkgelegenheid). dit morfologisch en eventueel functioneel verschil komt tot uitdrukking in de bestrating: grind voor het noordelijk deel, baksteen voor het zuidelijk deel.
- 05 de meest noordelijke ontsluiting vormt een voorlopige grens van de uitbreiding met het dorpspark. indien hoogmade méér dan de tot hier beschreven ca 180 woningen nodig heeft, kunnen de laatste twintig aan de noordzijde van deze weg uitlopend in het park gesitueerd worden. hiervoor is in dit kader geen nader plan ontwikkeld.
- 06 een nadere uitwerking van de middelste ontsluitingsweg zal antwoord geven op de vraag hoe de onrust-rustgradiënt van west naar oost gedetailleerd kan worden (pol100m), en hoe de bochten in de bebouwing en inherente problemen zoals vormgeving van de achtertuinten kunnen worden opgelost.
op de kleinere schalen wordt niet strikt vastgehouden aan de hier getekende indelingen, slechts de hoofdopzet moet bij nadere uitwerking blijven bestaan.

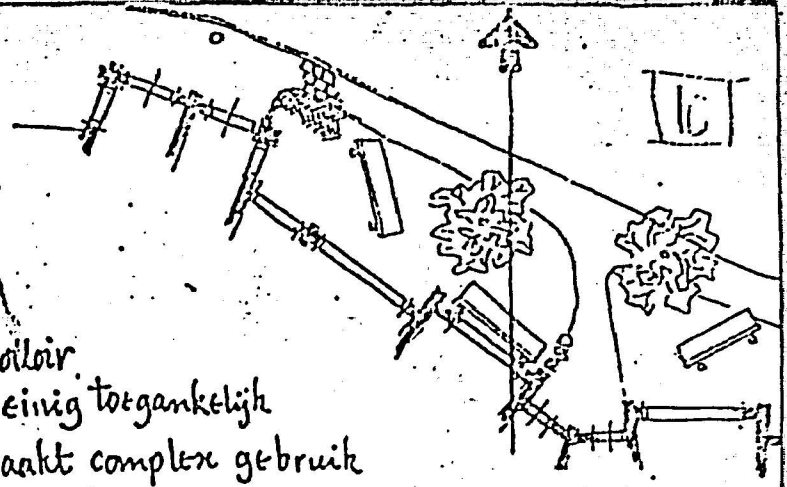
14.01/14.02

- 01 in de eerste helft van de straat zijn de woningen contrapolair (met de voorkanten naar elkaar toe) geordend, in de tweede helft synpolair in aansluiting op de oude nieuwbouw. hierdoor zijn in de tweede helft slechts aan één kant de voorkanten van woningen zichtbaar zodat de straat daar een minder bewoonde indruk maakt. de achtertuinen van de noordzijde zijn door schuttingen, schuurtjes en groen gebarricadeerd.
- 02 de dubbelgebogen zuidelijke gevelwand is in de eerste helft convex, de woningen hebben daar een brede voorkant en een smalle achterkant ("extraverte woningen"), in de tweede helft concaaf door drie woningen van het "introverte" type.

complexiteit op grotere schaal ingebracht veróorzaakt op kleinere schaal verrassende details.

trottoir
weinig toegankelijk
maakt complex gebruik
mogelijk

14.03/14.04

03 bij de extraverte woningen ligt het zwaartepunt van intimiteit in de achtertuin. tegenover de open, grensarmlle, weinig complexe voorkant ligt een gesloten, grensrijke, complexe achterkant. de achtertuinen zijn met houten schuttingen zodanig ingedeeld, dat zij niet één grote ruimte vormen, maar twee, soms drie kleinere tuintjes die elk een eigen karakter en functie kunnen krijgen. de schuttingen bieden een grote variatie aan expositie tov het zonlicht.

04 bij de introverte woningen is het zwaartepunt van intimiteit iets naar voren geschoven, een verminderde ontslotenheid van het straatdeel waaraan zij zijn gelegen rechtvaardigt een grotere aandacht voor de indeling van het trottoir.

